

บรรณานุกรม

ก. เอกสารชั้นต้นที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์

- กหข., ร. 1 เลขที่ 1 คำปฤกษาเรื่องตั้งพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการ จ.ศ.1144 (พ.ศ.2325).
- กหข., ร. 3 เลขที่ 20 บัญชีจำนวนแลกทำสวยไม้ขอนสักและจี๊ผึ้ง จ.ศ.1193 (พ.ศ.2374).
- กหข., ร. 3 เลขที่ 142 เรื่องบัญชีรับไม้ขอนสักและทองแดงสวยรายปีจากหัวเมืองต่างๆ จ.ศ.1193 (พ.ศ.2374).
- กหข., ร. 3 เลขที่ 52 บัญชีส่งเงินปี่ชาวจีนและผูกปี่จีน จ.ศ.1196 (พ.ศ.2377).
- กหข., ร. 3 เลขที่ 145 ร่างตราพระยามหาอำมาตย์ส่งถึงพระยาพิษณุโลก จ.ศ.1202 (พ.ศ.2383).
- กหข., ร. 3 เลขที่ 74 เรื่องราวขุนจิตต์รักษา กล่าวโทษพระณรงค์ จ.ศ.1204 (พ.ศ.2385).
- กหข., ร. 3 เลขที่ 22 สารตราเจ้าพระยาจักรี เรื่องตั้งหลวงบำรุงกองนอกเป็นพระณรงค์เรื่องเคช เจ้าเมืองกุม จ.ศ.1205 (พ.ศ.2386).
- กหข., ร. 3 เลขที่ 55 สารตราเจ้าพระยาจักรีถึงพิษณุโลก เรื่องตั้งจินจันเป็นหมื่นศรีสมบัตินายอากร-สมบัติสร จ.ศ.1205 (พ.ศ.2386).
- กหข., ร. 3 เลขที่ 47 ร่างตราพระยามหาอำมาตย์ส่งถึงพระยาพิษณุโลก จ.ศ.1206 (พ.ศ.2387).
- กหข., ร. 3 เลขที่ 74 ใบบอกเมืองพิษณุโลกส่งไม้ขอนสักจำนวนเกณฑ์ จ.ศ.1206 (พ.ศ.2387).
- กหข., ร. 3 เลขที่ 48 สารตราเรื่องตั้งให้จินมากเป็นขุนชำนาญไพศารนายอากรฯ จ.ศ.1207 (พ.ศ. 2388).
- กหข., ร. 3 เลขที่ 226 หนังสือฯ ถึงเมืองพิษณุโลกให้ส่งตัวผู้ที่ติดค้างค่านาลงไปกรุงเทพฯ จ.ศ.1207 (พ.ศ.2388).
- กหข., ร. 3 เลขที่ 279 สารตราฯ ถึงพระยาเสนาฯ หลวงพระพิทักษ์บดี กรมการเมืองพระตะบอง เมืองมณฑล จ.ศ.1207 (พ.ศ.2388).
- กหข., ร. 3 เลขที่ 46 สารตราเจ้าพระยาจักรีฯ ถึงเมืองพิษณุโลกเรื่องตั้งจินเถียรเป็นนายอากรบ่อน-เบีย จ.ศ.1208 (พ.ศ.2389).
- กหข., ร. 3 เลขที่ 49 สารตราเจ้าพระยาจักรีฯ ถึงเมืองพิษณุโลกเรื่องนำตั้งจินเกษเป็นหมื่นศรีสมบัติ นายอากรสมบัติสร จ.ศ.1208 (พ.ศ.2389).

- กหข., ร. 3 เลขที่ 106 ใบบอกพระยาพิษณุโลกบอกจำนวนเลกคร้วลาวสวยไม้ขอนสัก จ.ศ.1208 (พ.ศ.2389).
- กหข., ร. 3 เลขที่ 114 เรื่องคำให้การเรื่องพระยาพิษณุโลกจัดแจงให้เมืองคำท่าสวยทอง จ.ศ.1208 (พ.ศ.2389).
- กหข., ร. 3 เลขที่ 113 สารตราตอบรับครั้งสวยเมืองด่านซ้าย จ.ศ.1209 (พ.ศ.2390).
- กหข., ร. 3 เลขที่ 20 ร่างสารตราเจ้าพระยาจักรีถึงเมืองพิษณุโลก พิชัย ตั้งเงินฉายเป็นขุนประมุข-สมบัติ นายอากรยาสูบ จ.ศ.1211 (พ.ศ.2392).
- กหข., ร. 3 เลขที่ 44 สารตราฯ ถึงเจ้าเมืองพิษณุโลก เรื่องราษฎรจัดขึ้นไม่เสียค่าอากรเวียนลื้อให้ส่งตัวลงไปกรุงเทพฯ จ.ศ.1212 (พ.ศ.2393).
- กหข., ร. 3 เลขที่ 142 บัญชีรับไม้ขอนสักและทองแดงสวยรายปีจากหัวเมืองต่างๆ จ.ศ.1212 (พ.ศ. 2393).
- กหข., ร. 4 เลขที่ 36 หนังสือเจ้าพระยาจักรีฯ ถึงเมืองพิษณุโลก เรื่องตั้งเงินเถียรเป็นนายอากรบ่อน-เบีย จ.ศ.1213 (พ.ศ.2394).
- กหข., ร. 4 เลขที่ 59 สารตราเจ้าพระยาจักรีฯ ถึงเมืองพิษณุโลกเรื่องนำตั้งเงินตั้งเป็นหมื่นศรีสมบัติ นายอากรสมพัทธ์จร จ.ศ.1214 (พ.ศ.2395).
- กหข., ร. 4 เลขที่ 66 สารตราฯ เรื่องนำตั้งเงินคดเป็นที่ขุนชำนาญไพรสณฑ์นายอากรเวียน จ.ศ. 1214 (พ.ศ.2395).
- กหข., ร. 4 เลขที่ 20 ร่างตราถึงพระยาสระบุรี จ.ศ.1219 (พ.ศ.2400).
- กหข., ร. 4 เลขที่ 32 ใบบอกเมืองพิษณุโลก เรื่องซ่อมแซมพระเจดีย์ธาตุและรายงานน้ำฝนต้นข้าว จ.ศ.1219 (พ.ศ.2400).
- กหข., ร. 4 เลขที่ 312 ร่างทราน้อย ตั้งหลวงนครชุมเป็นพระนครไทย ฯลฯ จ.ศ.1222 (พ.ศ.2403).
- กหข., ร. 4 เลขที่ 25 ร่างจดหมายพระยาสีหเทพ จ.ศ.1226 (พ.ศ.2407).
- กหข., ร. 4 เลขที่ 201 หนังสือเจ้าพระยาภูธราภัยมาถึงพระยาพิษณุโลก ให้เร่งส่งตัวนายแพบมาชำระความ จ.ศ.1227 (พ.ศ.2408).
- กหข., ร. 4 เลขที่ 272 ร่างตราเมืองพิษณุโลกให้ชำระความร้ายน้อบังไม้ของหลวง จ.ศ.1227 (พ.ศ. 2408).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/2 เลขที่ 32 เมืองพิษณุโลก ตั้งหลวงวิเศษเป็นที่หลวงอภัยภักดี ปลัด ขุนแพ่งเป็นที่หลวงมหาดไทย เมืองนครไทย จ.ศ.1230 (พ.ศ.2411).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/2 เลขที่ 133 เมืองพิษณุโลก ทำเลกหม่อมไกรษร จ.ศ.1230 (พ.ศ.2411).

- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/2 เลขที่ 143 เมืองพิศณุโลกย์ส่งเงินแทนทองคำ ตั้งนายอิมเปนที่ขุนอภัย-
ภักดี นายกอง นายอ่าเปนที่หมื่นศรีรวังไพโร ปลัดกอง ขึ้นไปควบคุมขุนหมื่นตัวเล็กทำ
ส่วยทองคำ จ.ศ.1231 (พ.ศ.2412).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/3 เลขที่ 66 เมืองพิศณุโลกย์ ตั้งขุนพิพิธผู้ช่วยเปนที่พระศรีภิรม เจ้าเมืองศรี-
ภิรม จ.ศ.1231 (พ.ศ.2412).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/3 เลขที่ 107 เมืองพิศณุโลกย์ ตั้งราชวงษเปนที่พระมหาณรงค์ เจ้าเมืองภูครั้ง
จ.ศ.1231 (พ.ศ.2412).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/3 เลขที่ 108 เมืองพิศณุโลกย์ ตั้งท้าวเถื่อนเปนที่ราชวงษ ท้าวแสงเปนที่
ท้าวขัณฑ์ เมืองภูครั้ง จ.ศ.1231 (พ.ศ.2412).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/3 เลขที่ 143 เมืองพิศณุโลกย์ ตั้งขุนวิเศษภักดีเปนที่หลวงอินสมบัติ
นายกองส่วยน้ำรัก จ.ศ.1232 (พ.ศ.2413).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/3 เลขที่ 145 เมืองพิศณุโลกย์ ตอบรายพระมหาณรงค์ถึงแก่กรรมแลให้นำ
เลขคองเมืองภูครั้ง เมืองค่านทรายมาสักให้สิ้นเชิง จ.ศ.1232 (พ.ศ.2413).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/6 เลขที่ 37 เมืองพิศณุโลกย์ ตอบเผาศพพระนครไทย จ.ศ.1234 (พ.ศ.2415).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/6 เลขที่ 145 เมืองพิศณุโลกย์ ตอบเงินแทนสี่ฝั่งส่วย จ.ศ.1234 (พ.ศ.2415).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/6 เลขที่ 151 เมืองพิศณุโลกย์ ตั้งหลวงพิพิธณรงค์ นายกองส่วยเงินเปนที่
พระพรหมพิราม เจ้าเมือง จ.ศ.1234 (พ.ศ.2415).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/6 เลขที่ 152 เมืองพิศณุโลกย์ ตั้งขุนทรงศักดิ์ ปลัดกองเปนที่หลวงรามภักดี
ปลัดเมือง จ.ศ.1234 (พ.ศ.2415).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/7 เลขที่ 50 เมืองพิศณุโลกย์ ตอบเงินส่วย จ.ศ.1235 (พ.ศ.2416).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/7 เลขที่ 66 เมืองพิศณุโลกย์ ตอบเงินส่วยกับชำระเลกกองหลวงอินทร์รักษา
จ.ศ.1235 (พ.ศ.2416).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/8 เลขที่ 46 เมืองพิศณุโลกย์ ตั้งนายขำมหาตลกเปนที่พระจ่านงอักษร
ผู้ช่วย. จ.ศ.1236 (พ.ศ.2417).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/8 เลขที่ 50 เมืองพิศณุโลกย์ ตอบส่งเงินส่วยหักเลขกองขุนพิทักษสมบัติ จ.ศ.
1236 (พ.ศ.2417).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/8 เลขที่ 71 เมืองพิศณุโลกย์ ตอบส่งเงินแทนไม้ขรศักกองหลวงหิรัญสมบัติ
จ.ศ.1236 (พ.ศ.2417).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/11 เลขที่ 211 เมืองพิศณุโลกย์ ตอบส่งเงินส่วยกองขุนพิทักษสมบัติ จ.ศ.
1239 (พ.ศ.2420).

- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/12 เลขที่ 28 เมืองพิศณุโลกย์ ตั้งอุปหาตเปนอุปราชาเพ็ยมหาเสนาเปน
อุปหาตผู้ช่วยเปนท้าวขัตติย เมืองจันเปนท้าวสุริย เมืองค่านซ้าย จ.ศ.1239 (พ.ศ.2420).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/12 เลขที่ 124 เมืองพิศณุโลกย์ แต่งให้กรมการภาบุตรภรรยาอาญาโกลงมา
ส่ง ณ กรุงเทพฯ จ.ศ.1239 (พ.ศ.2420).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/13 เลขที่ 17 เมืองพิศณุโลกย์ ให้ขุนขจรไพธสนนำสีผึ้งส่งลงมาส่ง
กรุงเทพฯ จ.ศ.1239 (พ.ศ.2420).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/13 เลขที่ 48 เมืองพิศณุโลกย์ ตั้งขุนชำนาญเปนที่หลวงไพธรรักษา
นายกองส่งไม้ขอนแก่น จ.ศ.1239 (พ.ศ.2420).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/16 เลขที่ 91 เมืองพิศณุโลกย์ ตอบส่งเงินแทนทองคำช่วยกองทุนพิณฑัชฌยา
ขุนจ้านงักคี จ.ศ.1239 (พ.ศ.2420).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/16 เลขที่ 175 เมืองพิศณุโลกย์ ตั้งขุนศรีภักดี บุตรหลวงภักดีจุมพลเปนที่
หลวงรักษอุดม นายอากรป่าฝิ่ง จ.ศ.1241 (พ.ศ.2422).
- กจข., ร. 5 กร.5 รล-คราน้อย/2 เลขที่ 254 เมืองพิศณุโลกย์ พระยาพิศณุโลกย์ พระไชยบุรณปลัด
กรมการเมืองพิศณุโลกย์ เรื่องปลัดเมืองศรีภริม หมื่นศรีอยู่พิศณุโลกย์ จีนฮื้ออยู่บ้านบังระกำ
เปนนี้จีนฮื้อยิม โหม ลูกจ้างฮื้อยิมตองคนในบังคับฮอดันดา แต่ปลัดเมืองศรีภริม หมื่นศรี
จีนฮื้อไม่ยอมใช้เงิน จึงให้พระยาราชวรานุกูล พระยาพิศณุโลกย์ พระไชยบุรณปลัดกรมการเมือง
ให้เร่งเอาเงินส่งให้กับโจท จ.ศ.1239 (พ.ศ.2420).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/16 เลขที่ 21 เมืองพิศณุโลกย์ ให้เลื่อนหลวงมหาดไทย หลวงพล เปนที่
พระมหาดไทย พระพล จ.ศ.1240 (พ.ศ.2421).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/16 เลขที่ 58 เมืองพิศณุโลก เมืองค่านซ้าย ให้เก็บเงินค่าพระ โยมสงฆ์ลงมา
ส่ง ณ กรุงเทพฯ จ.ศ.1241 (พ.ศ.2422).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/17 เลขที่ 96 เมืองพิศณุโลกย์ ตอบรายชำระผู้ร้ายปล้นราษฎร จ.ศ.1241
(พ.ศ.2422).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/17 เลขที่ 161 ถึงหลวงสุเทพข้าหลวงเมืองพิศณุโลกย์ ให้นำฉบับความส่งให้
พระยาราชวรานุกูลชำระ จ.ศ.1241 (พ.ศ.2422).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/17 เลขที่ 50 เมืองพิศณุโลกย์ ให้ส่งตัวฮื้อยิมชื่อผู้ร้ายฆ่าท้าวไทยลงมา ณ
กรุงเทพฯ จ.ศ.1242 (พ.ศ.2423).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/17 เลขที่ 164 เมืองพิศณุโลกย์ ตั้งหมื่นศรีไพธวันเปนที่ขุนพิทักษภักดี
นายกองส่งฝิ่ง จ.ศ.1242 (พ.ศ.2423).

- กจช., ร. 5 มร.5 รล-มท/21 เลขที่ 37 เมืองพิศณุโลกย์ โปรดเกล้าฯให้ถอดพระยาพิศณุโลกย์ พระไชยบุรณ ปลัดออกจากที่ จ.ศ.1244 (พ.ศ.2425).
- กจช., ร. 5 มร.5 รล-มท/21 เลขที่ 64 เมืองพิศณุโลกย์ ตั้งขุนทิพวังเปนที่พระนครไทย เจ้าเมืองนครไทย ขึ้นเมืองพิศณุโลกย์ จ.ศ.1244 (พ.ศ.2425).
- กจช., ร. 5 มร.5 รล-มท/21 เลขที่ 91 เมืองพิศณุโลกย์ ให้ทำบาณชีสงทรัพย์สิ่งของ นายพุ่มพิศณุโลกย์ นายอิม ไชยบุรณ เข้ามา ณ กรุงเทพฯ จ.ศ.1244 (พ.ศ.2425).
- กจช., ร. 5 มร.5 รล-มท/22 เลขที่ 8 เมืองพิศณุโลกย์ให้ข้าหลวงไปเอาตัวกรมการเมืองซึ่งพระปลัดวันบุรินทร์ เจ้าเมืองป่าหมากทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวายกล่าวโทษ จ.ศ.1244 (พ.ศ.2425).
- กจช., ร. 5 มร.5 รล-มท/22 เลขที่ 99 เมืองพิศณุโลกย์ ตั้งพระเทพผลุเปนพระยาพิศณุโลกาธิบตีผู้ว่าราชการเมืองพิศณุโลกย์ จ.ศ.1244 (พ.ศ.2425).
- กจช., ร. 5 มร.5 รล-มท/22 เลขที่ 103 เมืองพิศณุโลกย์ ตั้งพระจรงรณฤทธิ เปนที่พระไชยบุรณ ปลัดเมืองพิศณุโลกย์ จ.ศ.1244 (พ.ศ.2425).
- กจช., ร. 5 มร.5 รล-มท/25 เลขที่ 27 เมืองพิศณุโลกย์ ตอบส่งมีฝิ่งอากรกองพระนครไทย กรมการเมืองนครไทย จ.ศ.1245 (พ.ศ.2426).
- กจช., ร. 5 มร.5 รล-มท/25 เลขที่ 72 พิศณุโลกย์ ให้พระแก้วอาษา หมื่นพิสารอักษรทำป่าไม้โป่งคู่แขวงเมืองนครไทย จ.ศ.1245 (พ.ศ.2426).
- กจช., ร. 5 มร.5 รล-มท/26 เลขที่ 68 เมืองพิศณุโลกย์ ตั้งนายนวมเปนที่ขุนประมวนสมบัติ นายกองช่วยเงิน จ.ศ.1245 (พ.ศ.2426).
- กจช., ร.5 มร.5 รล-มท/29 เลขที่ 28 เมืองพิศณุโลกย์ ให้เกณฑ์เลขสร่วยเงินกองทุนขจรสมบัติให้หลวงวาสุเทพไปเข้ากองทัพเจ้าหมื่นไวยวรรณารถ จ.ศ.1247 (พ.ศ.2428).
- หจช., ร. 5 มร.5 รล-มท/29 เลขที่ 84 เมืองพิศณุโลกย์ ให้หมื่นยศภูธร กรมพระตำรวจเปนข้าหลวงภาคตัวนายอิม ไชยบุรณขึ้นไปจำหน่ายทรัพย์สิ่งของ จ.ศ.1247 (พ.ศ.2428).
- กจช., ร. 5 กร.5 รล-ตราน้อย/11 เลขที่ 192 เมืองพิศณุโลกย์ ให้ส่งทนายต่างตัวพระยาพิศณุโลกย์ กรมการเมืองให้ข้าหลวง นายเดช อุธร จ.ศ.1247 (พ.ศ.2428).
- กจช., ร.5 มร.5 รล-มท/31 เลขที่ 159 เมืองพิศณุโลกย์ ให้เกณฑ์เลขเมืองด่านซ้ายให้พระยาสุริยวงษา พระแก้วอาษาไปรักษาเมืองพวน จ.ศ.1248 (พ.ศ.2429).
- กจช., ร. 5 มร.5 รล-มท/32 เลขที่ 102 เมืองพิศณุโลกย์ ตอบให้ส่งตัวพระไชยบุรณ ขุนเมืองขวันลงมา ณ กรุงเทพฯ เรื่องปล่อยผู้ร้าย จ.ศ.1248 (พ.ศ.2429).

- กจข., ร. 5 กร.5 รล-ทราน้อย/12 เลขที่ 223 เมืองพิศณุโลก ให้ชำระความนายคู่ นายจัน ทำเรื่องราวกล่าวโทษหลวงรักอุดมนายกองว่าเรียกเอาเงินค่าส่วยกับนายคู่ นายจัน เหลือเกิน จ.ศ.1248 (พ.ศ.2429).
- กจข., ร. 5 กร.5 รล-ทราน้อย/16 เลขที่ 2 เมืองพิศณุโลก ให้ส่งทนายต่างตัวพระไชยบุรณปลัดกรมการมีชื่อให้ข้าหลวง รายนายบันอูธร จ.ศ.1249 (พ.ศ.2430).
- หจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/33 เลขที่ 56 เมืองพิศณุโลก ตั้งพระกำจรเปนที่พระจ้านงอักษร ผู้ช่วยราชการ จ.ศ.1249 (พ.ศ.2430)
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/33 เลขที่ 79 เมืองพิศณุโลก ตอบให้ชำระสืบจับเอาตัวผู้ร้ายปล้นเรือนจีนเฮียะ อำแดงหล้า จ.ศ.1249 (พ.ศ.2430).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/34 เลขที่ 77 พิชณุโลก สวรรคโลก และสุโขทัย ให้คืนเงินค่าธรรมเนียมให้แก่ราษฎรเรื่องความเงินอ่องฟ่องอุทรณผู้ว่าราชการเมือง จ.ศ.1249 (พ.ศ.2430).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/34 เลขที่ 131 พิชณุโลก ตั้งนายสุวรรณเป็นที่หลวงพิพิธณรงค์ นายกองส่วยเงิน จ.ศ.1249 (พ.ศ.2430).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/35 เลขที่ 64 พิชณุโลก ให้แบ่งเงินค่าต่อไม้ขอนสักให้เป็นส่วนหลวงและเจ้าเมืองกรมการนายค่านกับให้ชำระใต้สวนรายจันทุกมารฯ จ.ศ.1249 (พ.ศ.2430).
- กจข., ร. 5 กร.5 รล-ทราน้อย/16 เลขที่ 2 ที่ 227 เมืองพิศณุโลก ให้ส่งทนายต่างตัวพระไชยบุรณ ปลัดกรมการมีชื่อให้แก่ข้าหลวง รายนายบัน อูธร จ.ศ.1249 (พ.ศ.2430).
- กจข., ร. 5 กร.5 รล-ทราน้อย/16 เลขที่ 223 ที่ 389 เมืองพิศณุโลก ให้ส่งตัวกรมการมีชื่อให้แก่ข้าหลวง รายนายโคฟองอูธร จ.ศ.1249 (พ.ศ.2430).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/36 เลขที่ 25 พิชณุโลก ให้หาตัวนายรด นายแพ ซึ่งทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวายทางไปรษณีย์ จ.ศ.1250 (พ.ศ.2431).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/36 เลขที่ 128 พิชณุโลก ตอบส่งเงินแทนน้ำมันรักส่วยกองหลวงอินสมบัติ กับตั้งให้นายเที่ยง บุตรเป็นที่หลวงอินสมบัติ ควบคุมขุนหมื่นกองส่วยน้ำมันรักต่อไป จ.ศ. 1250 (พ.ศ.2431).
- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/37 เลขที่ 122 พิชณุโลก ให้พาตัวขุนพรหมกรมการและราษฎรที่ถวายฎีกา การจะขอใช้หนี้หลวงแทนนายอิม ไชยบุรณมาไต่ถามให้ได้ความจริงแล้วให้แต่งกรมการคุมตัวลงมา ณ กรุงเทพฯ จ.ศ.1251 (พ.ศ.2432).
- กจข., ร. 5 ม.2.12ก/12 เลขที่ 25 ไบบอกเมืองพิศณุโลก 8 กันยายน ร.ศ.108 (พ.ศ.2432).
- กจข., ร. 5 กร.5 รล-ทราน้อย/27 เลขที่ 50 เมืองพิศณุโลก ให้ส่งทนายต่างตัวพระยาพิศณุโลก กรมการมีชื่อให้แก่ข้าหลวง รายนายพรม อูธร จ.ศ.1252 (พ.ศ.2433).

- กจข., ร. 5 มร.5 รล-มท/40 เลขที่ 10 พระยาพิชญ์โลก ขุนพรหมทำฎีกาทูลเกล้าฯถวาย กรมการขุนหมื่นราษฎรจะช่วยให้หนี้หลวงแทนนายอ้อม ไชยบุรณ ขุนพรหมร้องไม่จริงให้ควบคุมตัวขุนพรหมส่งกรุงเทพเพื่อทำโทษให้เจ็ดหราบ จ.ศ.1253 (พ.ศ.2434).
- กจข., ร. 5 กร.5 รล-ตราน้อย/31 เลขที่ 55 ที่ 491 เมืองพิชญ์โลก ให้พระพลสงคราม หลวงบรรเทา กรมการส่งทนายผู้รับว่าความต่างพระจ้านงค์อักษรกรมการคนมีชื่อให้ข้าหลวงคุมลงมา ณ กรุงเทพฯ รายอ้าแดงสุน์ฟ็องอุธร จ.ศ.1253 (พ.ศ.2434).
- กจข., ร. 5 กร.5 รล-ตราน้อย/31 เลขที่ 216 ที่ 652 เมืองพิชญ์โลกย ถ้าพระพิรมราชาข้าหลวงหาตัวพระจ้านงค์อักษรกับเมืองศรีพิรมเมืองพรมพิรามขึ้นไปชำระรายราษฎรกล่าวโทษกับเรือเข้าไว้ประการใดก็ให้รับขึ้นไปให้พระพิรมราชาชำระไต่สวนให้ได้ความจริง จ.ศ.1253 (พ.ศ.2434).
- กจข., ร. 5 กร.5 กษ/5 เลขที่ 5 เรื่องนายแยม มหาคเล็กไปตรวจแร่ตามหัวเมืองต่างๆ ฝ่ายเหนือ (5 มี.ค. 111-13 มี.ย. 112) (พ.ศ.2436).
- กจข., ร. 5 มร.5 ม/6 เลขที่ 1 รวมเมืองคนมเข้าในแขวงเมืองไชยนาม (11 ก.พ. 113 - 3 เม.ย. 114) (พ.ศ.2438).
- กจข., ร. 5 มร.5 ม/6 เลขที่ 2 รวมเมืองนครชุมเข้ากับเมืองนครไทย (5 - 21 มี.ย. 114) (พ.ศ.2438).
- กจข., ร. 5 มร.5 ม/6 เลขที่ 5 ปั้นแขวงปกครองมณฑลพิชญ์โลก 23 มี.ค. 118 - 24 มี.ค. 118 (พ.ศ.2442).

ข. เอกสารชั้นต้นที่ตีพิมพ์แล้ว

- กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์. พระราชพงศาวดารพม่า. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ศรีปัญญา, 2550.
- กรมศิลปากร. การเดินทางของบาทหลวงตาซาร์ด เล่ม 1-3 ฉบับลายมือเขียนที่คัดมาจากต่างประเทศ. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2521.
- _____. นิราศเมืองหลวงพระบางและรายงานปราบเงี้ยว. กรุงเทพฯ : สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2548.
- _____. ประชุมพงศาวดาร เล่มที่ 23. พระนคร : ครูสภา, 2511.
- _____. รวมบันทึกประวัติศาสตร์อยุธยาของฟาน ฟลีต (วัน วลิต). กรุงเทพฯ : กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2548.
- _____. รวมเรื่องแปลหนังสือและเอกสารทางประวัติศาสตร์ ชุดที่ 2. กรุงเทพฯ : กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2535.

- ____. รวมเรื่องแปลหนังสือและเอกสารทางประวัติศาสตร์ ชุดที่ 3. กรุงเทพฯ : กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2538.
- ____. รวมเรื่องแปลหนังสือและเอกสารทางประวัติศาสตร์ ชุดที่ 4. กรุงเทพฯ : กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2541.
- ____. ลิลิตยวนพ่ายกับลิลิตเพชรมงกุฎ. พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2509.
กองหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร. การแต่งตั้งขุนนางไทยในสมัยรัชกาลที่ 5. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2521.
- การปริวรรตกฎหมายหัวเมืองฝ่ายเหนือ. พิษณุโลก : สถาบันศึกษาและวิจัยวัฒนธรรมหัวเมืองฝ่ายเหนือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, ม.ป.ป.
- คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ประมวลกฎหมาย รัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166 พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา 3 ดวง เล่ม 1-3. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์, 2529.
- คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด และพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์. พระนคร : คลังวิทยา, 2507.
- จดหมายเหตุความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี พิมพ์พร้อมกับฉบับเพิ่มเติม (พ.ศ.2310-2381) และพระราชวิจารณ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (เฉพาะตอน พ.ศ.2310-2363). พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงทิพยรัตนกิริฎกุลินี วันที่ 26 ตุลาคม 2501.
- จดหมายเหตุ รัชกาลที่ 2 จ.ศ.1171-1173. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2513.
- จดหมายเหตุ รัชกาลที่ 2 จ.ศ.1173. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2514.
- จันทร์ฉาย ภัคธิดา (แปล). กรุงศรีอยุธยาในเอกสารหลักฐานสเปน. กรุงเทพฯ : สมาคมประวัติศาสตร์ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2532.
- “จารึกวัดพระธาตุศรีสองรัก 1”. ใน กรมศิลปากร. จารึกในประเทศไทย เล่ม 5 อักษรขอม อักษรธรรม และอักษรไทย พุทธศตวรรษที่ 19-24. กรุงเทพฯ : หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2529.
- เจ้าพระยาทิพากรวงศ์. นฤมล ธีรวัฒน์ (ชำระต้นฉบับ). พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ฉบับตัวเขียน. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์วิชาการ, 2539.
- ____. นฤมล ธีรวัฒน์ (ชำระต้นฉบับ). พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2 ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ฉบับตัวเขียน. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์วิชาการ, 2548.

- ____. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3 ของเจ้าพระยาทิพากรวงศมหาโกษาธิบดี. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, 2537.
- ____. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4 ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ฯ (ฉบับุนาค). กรุงเทพฯ : ต้นฉบับ, 2547.
- เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี, จอมพล. ประวัติการของจอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี เล่ม 3. พระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา, 2504.
- เซอร์จอห์น เบาว์ริง. ราชอาณาจักรและราชอาณาจักรสยาม 1. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2550.
- ____. ราชอาณาจักรและราชอาณาจักรสยาม 2. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2550.
- เดอ ชัวซี. สันต์ ท. โกมลบุตร (แปล). จดหมายเหตุรายวันการเดินทางไปสู่ประเทศสยาม (ในปี ค.ศ. 1685 และ 1690). กรุงเทพฯ : ก้าวหน้าการพิมพ์, 2516.
- ตำนานพระอารามแลทำเนียบสมณศักดิ์. กรุงเทพฯ : วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม, 2543.
- ตำราพิไชยสงคราม คำกลอน. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพร้อยเอก ขุนวรนิติ์นิตย์ (สอน นิธินันท์) วันที่ 22 พฤษภาคม 2510.
- ตำราพิไชยสงคราม ฉบับรัชกาลที่ 1. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2545.
- นันทา สุตกุล (แปล). เอกสารของฮอลันดาสมัยกรุงศรีอยุธยา พ.ศ.2151-2163 และ พ.ศ.2167-2185 (ค.ศ.1608-1620 และ ค.ศ.1624-1642). กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2513.
- นายต่อ (แปล). สุจิตต์ วงษ์เทศ (บรรณาธิการ). มหาราชวงศ์ พงศาวดารพม่า. กรุงเทพฯ : มติชน, 2545.
- นิโกลาส์ แชรแวงส. สันต์ ท. โกมลบุตร (แปล). ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ศรีปัญญา, 2550.
- บันทึกรับสั่ง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาธรรมาธิราชานุบำรุง ประทาน หม่อมราชวงศ์สุนนชาติ สวัสดิ์กุล. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สมาคมประวัติศาสตร์ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2550.
- ประชุมจารึก ภาคที่ 8 จารึกสุโขทัย. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2548.
- ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน. พิมพ์ครั้งที่ 2. พระนคร : ผ่านฟ้าพิทยา, 2510.
- ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนานิกะ เล่ม 1. กรุงเทพฯ : กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2542.

ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนานิกเชก เล่ม 2. กรุงเทพฯ : กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2542.

ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนานิกเชก เล่ม 3. กรุงเทพฯ : กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2542.

ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 23 ตำนานการเกณฑ์ทหารกับตำนานกรมทหารราบที่ 4. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมเจ้าหญิงวิไลกัญญา ภาณุพันธุ์ ท.จ. วันที่ 7 กรกฎาคม 2509.

ประชุมหมายรับสั่ง ภาคที่ 1 สมัยกรุงธนบุรี. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์, 2523.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. เที้ยวเมืองพระร่วง. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, 2526.

พระพุทธพุกาม และพระพุทธญาณ. ตำนานมูลศาสนา. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์ ป.จ., ม.ช.ป., ม.ว.ม. วันที่ 17 ธันวาคม 2518.

พระโพธิธิรังสี. แสง มนวิฑูร, ร.ต.ท. (แปล). นิทานพระพุทธลีลหิงค์. พระนคร : กรมศิลปากร, 2506.

พระยาประชาภิจักรจักร. พงศาวดารโยนก. พิมพ์ครั้งที่ 6. พระนคร : แพร์พิทยา, 2515.

พระรัตนปัญญาเถร. แสง มนวิฑูร, ร.ต.ท. (แปล). ชินกาลมาลีปกรณ์. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพนางทองคำ สุวรรณิชกุล วันที่ 17 มกราคม 2515.

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน. พระนคร : คลังวิทยา, 2505.

“พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับปลีก หมายเลข 2/ก104 ต้นฉบับของหอพระสมุดวชิรญาณ (ชำระใหม่)”. ใน วินัย พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ). ความมัยกย่อนของประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย, 2539 : 173-237.

พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา (ภาคต้น). พระนคร : คลังวิทยา, 2505.

พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา (ภาคจบ). พระนคร : คลังวิทยา, 2505.

เฟรเดอริก อาร์เธอร์ นีล. ลินจง สุวรรณโภคิน (แปล). ชีวิตความเป็นอยู่ในกรุงสยามในทัศนะของชาวต่างประเทศระหว่าง พ.ศ.2383-2384 (ค.ศ.1840-1841). กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2525.

- ไพโรจน์ เกษแม่นกิจ (แปล). “จดหมายจากนายจอร์จ ไวท์ เขียนถึงนายโรเบิร์ต ปาร์คเกอร์
ตัวแทนของบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษที่เมืองบันดัม”. ใน กรมศิลปากร. **บันทึก
เรื่องสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศในศตวรรษที่ 17 เล่ม 2.** กรุงเทพฯ
: กรมศิลปากร, 2513.
- ไพโรจน์ เกษแม่นกิจ (แปล). **บันทึกเรื่องสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศใน
ศตวรรษที่ 17 เล่ม 1.** กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2512.
- ฟรังซัวส์ อังรี ดุรแปง. ปอล ซาเวียร์ (แปล). **ประวัติศาสตร์แห่งพระราชอาณาจักรสยาม.** กรุงเทพฯ :
กรมศิลปากร, 2530.
- _____. สมศรี เอี่ยมธรรม (แปล). **ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา ฉบับดุรแปง.** กรุงเทพฯ :
กรมศิลปากร, 2522.
- มองซิเออร์ ลา ลูแบร์. สันต์ ท. โกมลบุตร (แปล). **จดหมายเหตุ ลา ลูแบร์ ราชอาณาจักรสยาม.
พิมพ์ครั้งที่ 3.** กรุงเทพฯ : ศรีปัญญา, 2552.
- รวมพระราชานิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4.**
กรุงเทพฯ : คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงาน
เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพ
ครบ 200 ปี, 2548.
- รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชจัดพิมพ์ทูตเกล้าๆ ถวาย. จดหมายเหตุ
รัชกาลที่ 3 เล่ม 1-5.** กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลสหประชาพาณิชย์, 2530.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. **พรรณานุกรมมisanพระนครศรีอยุธยา เอกสารจากหอหลวง (ฉบับความ
สมบูรณ์).** กรุงเทพฯ : อุษาคเนย์, 2547.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ). **กฎหมายเทียรบาล ฉบับเฉลิมพระเกียรติ.** กรุงเทพฯ : โครงการ
วิจัยเมธีวิจัยอาวุโส สกว. “กฎหมายตราสามดวง : ประมวลกฎหมายไทยในฐานะมรดก
โลก”, 2548.
- ศุภวัฒน์ เกษมศรี, พลตรี หม่อมราชวงศ์. **พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับเยเรเมียส ฟาน -
ฟลีต และผลงานคัดสรร พลตรี หม่อมราชวงศ์ ศุภวัฒน์ เกษมศรี.** กรุงเทพฯ : สมาคม
ประวัติศาสตร์ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2552.
- สมเด็จพระนเรศวรมหาราชานุภาพ. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2. พิมพ์ครั้งที่ 9.**
กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2546.
- สมเด็จพระพนรัตน์ (แก้ว). พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ภาษมคธ แล คำแปล กับ จุลยุทธการวงศ์ ผูก 2
เรื่อง พงศาวดารไทย.** กรุงเทพฯ : ต้นฉบับ, 2550.

สมเด็จพระวันรัตน์. พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาลลักขมณ) (แปล). **สังคีตยวงส์. จัดพิมพ์ถวาย**
ในงานพระราชทานเพลิงศพพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (กมลเถระ) วัดพระเชตุพน วันที่ 1
เมษายน 2521.

สร้อยศรี อ่องสกุล (ปริวรรต). **พื้นเมืองน่าน ฉบับวัดพระเกิด.** กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับ-
ลิชชิ่ง, 2539.

สุจิตต์ วงษ์เทศ (บรรณาธิการ). **อภินิหารบรรพบุรุษและปฐมวงศ์.** กรุงเทพฯ : มติชน, 2545.

เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 10. พระนคร : ศิลปาบรรณาการ,
2508.

หลวงทวยหาญรักษา, นายร้อยเอก. **นิราศหลวงพระบางและรายงานปราบเงี้ยว.** กรุงเทพฯ : กongs
วรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2548.

อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และเดวิด เค. ้วยอาจ (ปริวรรต). **ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่.** พิมพ์ครั้งที่ 2.
เชียงใหม่ : ซิลค์เวอร์บูกส์, 2547.

เซอร์เบิร์ต วาซิงตัน สมิท. เสาวลักษณ์ กิจานนท์ (แปล). **ห้าปีในสยาม เล่ม 1.** กรุงเทพฯ : กongs
วรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2544.

ค. หนังสือ

กรมศิลปากร. **นำชมอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย กำแพงเพชร.** พิมพ์ครั้งที่ 2.
สุโขทัย : วิทยาคอมพิวเตอร์-ออฟเซต, 2546.

กระทรวงศึกษาธิการ. **ประวัติศาสตร์ไทย : จะเรียนจะสอนกันอย่างไร.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การ-
ศึกษา, 2543.

กองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร. **เมืองอุบลราชธานี.** กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป,
2532.

กาเบรียล โมเรล. ดวงเพ็ญ พันธุ์หงส์ (แปล). **ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ-
ฝรั่งเศสกับกรุงสยาม.** กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2516.

เกริก อัครชิโนเรศ และอุดม รุ่งเรืองศรี. **พระญาติโลกราชะ : รวมบทความเพื่อร่วมฉลองสมโภชใน
วาระครบ 600 ปี ชาตกาลของพระเจ้าติโลกราช.** เชียงใหม่ : โสภณศิลป์สาธิตานุกุมิปัญญา
ล้านนา, 2552.

- เกรียงศักดิ์ เศรษฐพัฒน์นิช. ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยุคโบราณจากมุมมองของ
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้. เชียงใหม่ : สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2553.
- เกรียงไกร เกิดศิริ. ชุมชนกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : อูชาคนีย์, 2551.
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. ภูมิรัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ : วาสนา, 2550.
- ขจร สุขพานิช. ข้อมูลประวัติศาสตร์ : สมัยอยุธยา. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2523.
- ____. งานพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์พิเศษ ขจร สุขพานิช. กรุงเทพฯ : ศรีอนันต์, 2521.
- ____. อยุธยาคดี. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, 2530.
- ขวัญทอง สอนศิริ (บรรณาธิการ). พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ (พ่อขุนบางกลางท่าว) พระปฐมกษัตริย์
ผู้สร้างชาติไทย. พิษณุโลก : รัตนสุวรรณการพิมพ์ 3, 2553.
- ขวัญเมือง จันทโรจณี. อาลัยรักขวัญอยุธยาเมืองเอย : อนุสรณ์พิธีพระราชทานเพลิงศพนายขวัญทอง
จันทโรจณี 8 มีนาคม 2541. พิษณุโลก : รัตนสุวรรณการพิมพ์ 3, 2541.
- ขวัญเมือง จันทโรจณี (บรรณาธิการ). เอกสารสัมมนาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง.
พิษณุโลก : ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
นเรศวร, 2539.
- ขุนวิจิตรมาตรา. หลักไทย. พิมพ์ครั้งที่ 16. พระนคร : บำรุงสาส์น, 2516.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระ-
เกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมงคลเฉลิมพระ-
ชนมพรรษา 6 รอบ. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา
จังหวัดพิจิตร. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว, 2544.
- ____. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดพิษณุโลก.
กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว, 2544.
- ____. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดเพชรบูรณ์.
กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว, 2544.
- ____. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดเลย. กรุงเทพฯ :
คุรุสภาลาดพร้าว, 2544.
- ควอริช เวลส์. กาญจนี สมเกียรติกุล และยุพา ชุมจันทร์ (แปล). การปกครองและการบริหารของไทย
สมัยโบราณ. กรุงเทพฯ : โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคม-
ศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2519.

- โครงการศูนย์สุโขทัยศึกษา สาขาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. **สุโขทัยศึกษา : รวมบทความทางวิชาการ พ.ศ.2549**. นนทบุรี : โครงการศูนย์สุโขทัยศึกษา สาขาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2549.
- จรรยา ประชิตโรมรัน, พลตรี. **สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- จิตร ภูมิศักดิ์. **สังคมไทยไทยลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาก่อนสมัยศรีอยุธยา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ฟ้าเดียวกัน, 2547.
- _____. **โครงการแข่งน้ำและข้อคิดใหม่ในประวัติศาสตร์ไทยลุ่มน้ำเจ้าพระยา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ฟ้าเดียวกัน, 2547.
- จิรวัดน์ พิระสันต์. **ศิลปกรรมท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- จิราภรณ์ สถาปนาวรรณนะ. **ประวัติศาสตร์ชุมชนทุ่งสถาน**. พิษณุโลก : รัตนสุวรรณการพิมพ์ 3, 2552.
- _____. **ประวัติศาสตร์สังคมเมืองพิษณุโลก พ.ศ. 2475-2503**. พิษณุโลก : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2542.
- _____. **รายงานการดำเนินงานโครงการสืบค้นวัฒนธรรมลุ่มน้ำน่าน จังหวัดพิษณุโลก**. พิษณุโลก : รัตนสุวรรณการพิมพ์ 3, 2554.
- _____. **วิกฤตการณ์สยาม ร.ศ.112 การเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523.
- _____. **เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคเหนือตอนล่าง**. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์, 2546.
- จิราภรณ์ สถาปนาวรรณนะ (บรรณาธิการ). **รายงานการดำเนินงานโครงการวันสมเด็จพระนเรศวรมหาราช 29 กรกฎาคม 2542 มหาวิทยาลัยนเรศวร**. พิษณุโลก : ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2542.
- _____. **รายงานการดำเนินงานโครงการวันสมเด็จพระนเรศวรมหาราช 29 กรกฎาคม 2544 มหาวิทยาลัยนเรศวร**. พิษณุโลก : ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2544.
- _____. **รายงานการดำเนินงานโครงการวันสมเด็จพระนเรศวรมหาราช 29 กรกฎาคม 2545 มหาวิทยาลัยนเรศวร**. พิษณุโลก : ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2545.

____. รายงานการดำเนินงานโครงการวันสมเด็จพระนเรศวรมหาราช 29 กรกฎาคม 2546

มหาวิทยาลัยนเรศวร. พิษณุโลก : ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2546.

จิราภรณ์ สถาปนาวรรณและคณะ. การวิจัยเอกสารทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการเสด็จประพาสมณฑลฝ่ายเหนือของรัชกาลที่ 5 พ.ศ.2444 (ร.ศ.120). พิษณุโลก : รัตนสุวรรณการพิมพ์ 3, 2551.

จี. วิลเลียม สกินเนอร์. พรณี จัตรพลรักษ์และคณะ (แปล). สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2548.

เฉลิม อยู่เวียงชัย. ประวัติศาสตร์ : สมัยกรุงธนบุรีและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : หน่วยงานศึกษานิตยสาร กรมการฝึกหัดครู, 2514.

เฉลิมชัย เกรียงสี และคณะ. การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษา หมู่บ้านไผ่ซ่อน้ำ อ.พรหมพิราม จ.พิษณุโลก. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2543.

ชมรมผู้สนใจประวัติศาสตร์เมืองพิษณุโลก. เขาสมอแครง-กำแพงเมือง. พิษณุโลก : ชมรมประวัติศาสตร์และศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม, 2527.

ชัย เรื่องศิลป์. ประวัติศาสตร์ไทยด้านเศรษฐกิจแต่โบราณ ถึง พ.ศ.2399. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ, 2533.

ชาญชัย สงวนให้. ประวัติศาสตร์เมืองพิษณุโลก. พิษณุโลก : ศูนย์ข้อมูลท้องถิ่น สำนักวิจัยสถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม, 2541.

ชาติรี ประกิตนทการ. พระพุทธชินราชในประวัติศาสตร์สมบูรณาญาสิทธิราชย์. กรุงเทพฯ : มติชน, 2551.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. สยามพาณิชย์ : ประวัติการค้า-พาณิชย์ภาครัฐของไทยสมัยโบราณ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย, 2545.

____. อยุธยา : ประวัติศาสตร์และการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2548.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (บรรณาธิการ). อยุธยา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2550.

____. อยุธยาศึกษา : ตลาดวิชาสำหรับครู-อาจารย์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย, 2553.

ชูสิริ จามรมาน. ประวัติศาสตร์สุโขทัย. กรุงเทพฯ : ชีรพงษ์การพิมพ์, 2526.

ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม. สามเจ้าพระยา. พระนคร : อาศรมอักษร, 2505.

ดวงจันทร์ อาภาวัชรุคม์ เจริญเมือง. **เมืองในสังคมไทย : กำเนิด พัฒนาการและแนวโน้ม.** เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.

____. **เมืองยั่งยืนในสังคมไทย : แนวคิดและประสบการณ์ของน่านและพิษณุโลก.** เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547.

ดี. จี. อี. ฮอลต์. วรณยูพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยาและคณะ (แปล). **ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ภาคพิศดาร เล่ม 1.** กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคม-ศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2549.

เต็ม วิภาคย์พจนกิจ. **ประวัติศาสตร์อีสาน.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคม-ศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2542.

ถนอม อานามวัฒน์และคณะ. **ประวัติศาสตร์ไทย ตั้งแต่สมัยเริ่มแรกจนถึงสิ้นอยุธยา.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2518.

เทศบาลนครพิษณุโลก. **พิษณุโลก วันนี้.** กรุงเทพฯ : งานศิริเอชชั่น, 2548.

ธวัชชัย ตั้งศิริวานิช. **กรุงศรีอยุธยาในแผนที่ฝรั่ง.** กรุงเทพฯ : มติชน, 2549.

ธาดา สุทธิธรรม. **ผังเมืองในประเทศไทย : ผังชุมชนและการใช้ที่ดินสายอารยธรรมเขมรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.** ขอนแก่น : มูลนิธิโตโยต้า, 2543.

ธิดา สาระยา. **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : ประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับสังคมมนุษย์.** กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2539.

____. **ประวัติศาสตร์สุโขทัย : พลังคน อำนาจผี บารมีพระ.** กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2539.

____. **รัฐโบราณในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : กำเนิดและพัฒนาการ.** กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2537.

____. **อารยธรรมไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2552.

ธีระวัฒน์ แสนคำและคณะ. **คลองพิง : เส้นทางน้ำสายประวัติศาสตร์.** พิษณุโลก : ดาวเงินการพิมพ์, 2553.

น. ณ ปากน้ำ. **ศิลปกรรมแห่งอาณาจักรศรีอยุธยา.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ดันอ้อ แกรมมี่, 2540.

น. ณ ปากน้ำ และธิดา สาระยา. **เมืองสุโขทัยนี้ดี.** กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2530.

นคร พันธุ์ณรงค์. **ประวัติศาสตร์ไทยสมัยอยุธยา.** กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2528.

นพดล อินทับทิม และธีระวัฒน์ แสนคำ (บรรณาธิการ). **โพธิญาณธรรมานุสรณ์ : รวมเรื่องประวัติศาสตร์วัดโพธิญาณ ตำบลหัวรอ อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก.** พิษณุโลก : รัตนสุวรรณการพิมพ์ 3, 2553.

- นภาพร เล้าสินวัฒนา. การเสด็จขึ้นครองราชย์ พระราชพิธี คติ ความหมาย และสัญลักษณ์แห่ง “สมมติเทวราช”. กรุงเทพฯ : มิวเซียมเพรส, 2549.
- นันทนา ตันติเวสส (แปล). ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสยามกับต่างประเทศในสมัยอยุธยา. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2527.
- นิกร วรวิรักษ์ (บรรณาธิการ). ระเบียบ ตำรวล อนุสรณ์. พิษณุโลก : ที่ระลึกครบ 1 ปีการเสียชีวิตของนายระเบียบ ตำรวล 23 เมษายน 2535.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. กรุงแตก, พระเจ้าตากฯ และประวัติศาสตร์ไทย : ว่าด้วยประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์นิพนธ์. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : มติชน, 2550.
- _____. การเมืองไทยสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : มติชน, 2550.
- _____. การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มติชน, 2537.
- _____. ประวัติศาสตร์แห่งชาติ “ซ่อม” ฉบับเก่า “สร้าง” ฉบับใหม่. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2552.
- _____. ปากไก่และใบเรือ รวมความเรียงว่าด้วยวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ต้นรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2527.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์ (บรรณาธิการ). ศรีรามเทพนคร : รวมความเรียงว่าด้วยประวัติศาสตร์อยุธยา-ตอนต้น. กรุงเทพฯ : ศิลปวัฒนธรรม, 2527.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัตยยะ. หลักฐานประวัติศาสตร์ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2525
- นำพวลย์ กิจรักษ์กุล. ภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2528.
- บริษัท นอร์ทเทิร์นชัน (1935), รายงานเบื้องต้นการสำรวจและการขุดค้นแหล่งโบราณคดีในพื้นที่โครงการเขื่อนแควน้อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก ปีงบประมาณ 2546. กรุงเทพฯ : สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร, 2546.
- บังอร ปิยะพันธุ์. ลาวในกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2541.
- บัณฑิต ถิวชัยชาญ. “ภัยฝรั่ง” สมัยพระนั่งเกล้าฯ. กรุงเทพฯ : มติชน, 2550.
- บุญเทียม แสงศิริ (บรรณาธิการ). ที่ระลึกทำบุญอายุครบ 6 รอบ พระราชรัตนรังษี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2525.
- ประทีป ชุมพล (บรรณาธิการ). รายงานผลสัมมนาสังคโลกใต้ฝ่าไทยใต้ฝ่าไทยกับการวินิจฉัยปัญหาเศรษฐกิจการเมืองและสังคมสมัยสุโขทัย. กรุงเทพฯ : วารสารโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2519.

- ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. เครื่องทองกรุงศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ม.ป.ป..
- ประเสริฐ ฦ นคร. งานจารึกและประวัติศาสตร์ของประเสริฐ ฦ นคร. นครปฐม : โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำแพงแสน, 2534.
- ____. ประวัติศาสตร์เบ็ดเตล็ด : รวมบทนิพนธ์ “เสาหลักทางวิชาการ” ของศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ฦ นคร. กรุงเทพฯ : มติชน, 2549.
- ____. อักษร ภาษา จารึก วรรณกรรม : รวมบทนิพนธ์ “เสาหลักทางวิชาการ” ของศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ฦ นคร. กรุงเทพฯ : มติชน, 2549.
- ประเสริฐ ฦ นคร (บรรณาธิการ). รวมเรื่องประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเมืองพิษณุโลก. เชียงใหม่ : ส.ทรัพย์การพิมพ์, 2535.
- ปราณี แจ่มขุนเทียน. การศึกษาชุมชนโบราณเมืองนครไทย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก. พิษณุโลก : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม, 2542.
- ____. แนวทางอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเมืองพิษณุโลก. เชียงใหม่ : ส.ทรัพย์การพิมพ์, 2536.
- ____. ประวัติศาสตร์และโบราณคดี เมืองพิษณุโลก. พิษณุโลก : สุรสีห์กราฟฟิค, 2534.
- ปราณี แจ่มขุนเทียน (บรรณาธิการ). วัดจุฬามณี ปีกาญจนภิเษก. พิษณุโลก : กองทัพอากาศที่ 3 และวัดจุฬามณี จังหวัดพิษณุโลก จัดพิมพ์, 2539.
- ปรามินทร์ เครือทอง. ข้าแหละแผ่นดินกรุงธนบุรี. กรุงเทพฯ : มติชน, 2553.
- ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล และคณะ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ (เล่มที่ 2) โครงการจัดประชุมสังเคราะห์ความรู้เรื่อง รัฐในบริบทสังคมวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2550.
- ปรีดี พิศภูมิวิถิ. กระดานทองสองแผ่นดิน. กรุงเทพฯ : มติชน, 2553.
- ปิยนาด บุนนาค. ประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ (ตั้งแต่การทำสนธิสัญญาบาวริง ถึง “เหตุการณ์ 14 ตุลาคม” พ.ศ.2516). พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.
- ปิยะฉัตร ปิตะวรรณ. ระบบไพร่ในสังคมไทย พ.ศ.2411-2453. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.
- พ่องศรี วนาสิน และทิวา ศุภจรยา. เมืองโบราณบริเวณชายฝั่งทะเลเดิมของที่ราบภาคกลางประเทศไทย : การศึกษาตำแหน่งที่ตั้งและภูมิศาสตร์สัมพันธ์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.

ฝ่ายเครือข่ายการเรียนรู้และโครงการโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จังหวัดอุดรธานี.

ฐานข้อมูลชุมชนของพื้นที่โครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยชุมชน มศว ทรอน. กรุงเทพฯ : สันติศิริการพิมพ์, 2551.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธ์ และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. ตั้งเจ้าพระยาในกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ, 2542.

พระสยามธรรมาธิบดี. อมต นวมะรัตน (แปล). ราชอาณาจักรสยาม. นนทบุรี : ดันฉบับ, 2543.

พวงทอง สุคประเสริฐ. ประวัติศาสตร์เมืองพิษณุโลก. พิษณุโลก : ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม, 2526.

พัฒนา กิตติอาษา. ท้องถิ่นนิยม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : กองทุนอินทร์-สมเพื่อการวิจัยทางมานุษยวิทยา, 2546.

พิทยา บุณนาค. เสมอ สี่มา หลักสี่มาในศิลปะไทย สมัยอยุธยาช่วงหลังเสียกรุงครั้งแรก ถึงครั้งหลังและกรุงธนบุรี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ม.ป.ป..

พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. การเมืองในประวัติศาสตร์ ยุคสุโขทัย-อยุธยา พระมหาธรรมราชา กษัตริษ-
ราช. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มติชน, 2553.

____. พื้นผอยหาคะเข็ม. กรุงเทพฯ : มติชน, 2553.

____. ศาสนาและการเมืองในประวัติศาสตร์สุโขทัย-อยุธยา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มติชน, 2545.

ภมรี สุรเกียรติ. เมียนมาร์-สยามยุทธ์. กรุงเทพฯ : มติชน, 2553.

ภาสกร วงศ์ดาวัน. บ้านเมืองเรื่อง 5 ราชวงศ์ ผัดกันมาแฉ่งกันครอง. กรุงเทพฯ : ยิปซี, 2553.

มหาวิทยาลัยนเรศวร. สารานุกรมสมเด็จพระนเรศวรมหาราช. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2550.

มอริช อี. แมคกัฟ. นวลศิริ วงศ์ทางสวัสดิ์ (แปล). ภูมิศาสตร์ประชากรและการตั้งถิ่นฐาน.

เชียงใหม่ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2523.

มานพ ถาวรวัฒน์สกุล. ขุนนางอยุธยา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536.

มิลตัน ออสบอร์น. มัทนา เกษกมล และคณะ (แปล). เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : สังเขป

ประวัติศาสตร์. เชียงใหม่ : ซิลค์เวอร์มบุคส์, 2544.

ขงยุทธ ชูแว่น. รัศมีศตวรรษแห่งการค้นหาและเส้นทางสู่ออนาคตของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทย.

กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2551.

โยชียุกี มาชูฮารา. ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของราชอาณาจักรลาวล้านช้าง สมัยคริสต์ศตวรรษที่ 14-17 จาก “รัฐการค้าภายในภาคพื้นทวีป” ไปสู่ “รัฐกึ่งเมืองท่า”. กรุงเทพฯ : มติชน, 2546.

- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์
 พับลิเคชันส์, 2546.
- ราม วัชรประดิษฐ์ (บรรณาธิการ). รายงานประชุมวิชาการ สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ครั้งที่ 2.
 พิษณุโลก : สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2550.
- รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง. ปราสาทขอมในดินแดนไทย ความเป็นมาและข้อมูลด้านประวัติศาสตร์-
 ศิลปะ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มติชน, 2551.
- วรางคณา นิพัทธ์สุขกิจ. หนังสือกวางไม้ฝาง ช้าง ของป่า : การค้าอุทยานสมัยพุทธศตวรรษที่ 22-23.
 กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2550.
- วศิน ปัญญาวุธตระกูล (บรรณาธิการ). 35 ปี ประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร รวมบทความ
 วิชาการของคณาจารย์สาขาวิชาประวัติศาสตร์. พิษณุโลก : รัตนสุวรรณการพิมพ์ 3, 2547.
- วอลเตอร์ เอฟ. เวลลา. นิจ ทองโสภิต (แปล). แผ่นดินพระนั่งเกล้าฯ. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคม-
 ศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2514.
- วารุณี โอสถารมณ. เมืองสุพรรณบนเส้นทางเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์พุทธศตวรรษที่ 8-
 ต้นพุทธศตวรรษที่ 25. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ). กฎมณเฑียรบาล ฉบับเฉลิมพระเกียรติ ผลงานวิจัย. กรุงเทพฯ :
 โครงการวิจัยเมธีวิจัยอาวุโส สกว. “กฎหมายตราสามดวง : ประมวลกฎหมายไทยในฐานะ
 มรดกโลก”, 2548.
- ____. กฎหมายตราสามดวง : แว่นส่องสังคมไทย ผลงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ลำดับที่ 1 “สถานภาพ-
 การกฎหมายตราสามดวง”. กรุงเทพฯ : เพ็ญฟ้า, 2547.
- ____. กฎหมายตราสามดวง : แว่นส่องสังคมไทย ผลงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ลำดับที่ 2 “โครงสร้าง
 กฎหมายตราสามดวง : การพิจารณาใหม่”. กรุงเทพฯ : เพ็ญฟ้า, 2547.
- ____. กฎหมายตราสามดวง : หน้าต่างสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
 (สกว.), 2549.
- ____. ความยั่งยืนของอดีต : พิพิธพันธ์เชิดชูเกียรติพลตรีหม่อมราชวงศ์ สุภวัณย์ เกษมศรี.
 กรุงเทพฯ : เอกสารชุดครรถองไทย ลำดับที่ 1, 2537.
- ____. จัดค้นสนิยาจารย์. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย กระทรวงวัฒนธรรม,
 2547.
- ____. ศรีขไมยาจารย์. กรุงเทพฯ : เพ็ญฟ้า พรินต์ติ้ง, 2546.
- วิโรฒ ศรีสุโร. ชาติอีสาน. กรุงเทพฯ : เมฆาเพรส, 2539.
- วิไลรัตน์ ยंत्रอด และชัชชัย องค์กรวุฒิเวช. สุขุทัย ศรีสัญชาลัย. กรุงเทพฯ : มิวเซียมเพรส, 2551.

- วุฒิชัย มูลศิลป์. ประวัติศาสตร์ชาติไทย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิกตเวทินในพระบรมราชูปถัมภ์, 2547.
- วุฒิชัย มูลศิลป์ และสมโชค อ่องสกุล (บรรณาธิการ). มณฑลเทศาภิบาล : วิเคราะห์เปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2524.
- ศรีศักร วัลลิโภคม. กรุงศรีอยุธยาของเรา. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : มติชน, 2553.
- _____. คันทหาดีของเมืองโบราณ. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2538.
- _____. ความหมายของภูมิวัฒนธรรม การศึกษาจากภายในและสำนึกของท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : มูลนิธิเด็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์, 2551.
- _____. ความหมายพระบรมธาตุในอารยธรรมสยามประเทศ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2546.
- _____. นครหลวงของไทย. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2540.
- _____. ทัศนะนอกรีต : ภูมิศาสตร์-ภูมิลักษณะ ตั้งบ้านแปงเมือง. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2543.
- _____. ประวัติศาสตร์โบราณคดีของล้านนาประเทศ. กรุงเทพฯ : มติชน, 2545.
- _____. พิพิธภัณฑและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน. กรุงเทพฯ : มูลนิธิเด็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์, 2551.
- _____. เมืองโบราณในอาณาจักรสุโขทัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2552.
- _____. เรือนไทย บ้านไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2552.
- _____. ลุ่มน้ำน่าน ประวัติศาสตร์โบราณคดีของพิษณุโลก “เมืองนอกแตก”. กรุงเทพฯ : มติชน, 2546.
- _____. สยามประเทศ : ภูมิหลังของประเทศไทยตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์จนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา ราชอาณาจักรสยาม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : มติชน, 2547.
- _____. เหล็ก “โลหปฏิวัติ” เมื่อ 2,500 ปีมาแล้ว. กรุงเทพฯ : มติชน, 2548.
- _____. แอ่งอารยธรรมอีสาน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : มติชน, 2546.
- ศรีศักร วัลลิโภคม และวลัยลักษณ์ ทรงศิริ. นครแพร์ จากอดีตมาปัจจุบัน : ภูมินิเวศวัฒนธรรม ระบบความเชื่อและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2551.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. พุทธปฏิมา : งานช่างพลังแห่งศรัทธา. กรุงเทพฯ : มติชน, 2554.
- ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล. อยู่อย่างไพร่ : ระบบพื้นฐานในสังคมไทยสมัยจารีต. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์, 2543.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง ภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิตไทย. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2543.

ศูนย์วัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เขตพื้นที่พิษณุโลก. พิษณุโลก :

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เขตพื้นที่พิษณุโลก, ม.ป.ป..

ศูนย์สุขุโขทัยศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก. รายงานผลการสัมมนา การเมืองและ
สภาพสังคมสมัยสุโขทัย. กรุงเทพฯ : พิมพ์, 2521.

ส. พลายน้อย. ขุนนางสยาม ประวัติศาสตร์ “ข้าราชการ” ทหารและพลเรือน. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ : มติชน, 2548.

____. วังหน้าพระยาเสื่อ. กรุงเทพฯ : มติชน, 2543.

สงวน รอดบุญ. พุทธศิลป์ลาว. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สายธาร, 2545.

สมคิด ศรีสิงห์. พลิกตำนานจารความคิด. พิษณุโลก : สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2542.

สมชาย เดชะพรหมพันธุ์. ภูมิศาสตร์เมือง. กรุงเทพฯ : บุรพาสาน, 2522.

สมโชติ อ๋องสกุล และสร้อยสวัสดิ์ อ๋องสกุล. ทักษะเมืองและวัดในทักษะเมืองมีจริง : บทพิสูจน์ความ
จริงโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์. เชียงใหม่ : พงษ์สวัสดิ์การพิมพ์, 2548.

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า. เทศาภิบาล. กรุงเทพฯ : มติชน, 2545.

____. เทียบตามทางรถไฟ. พิมพ์ครั้งที่ 5. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพหลวงรจิต-
จักรภณธ์ (รจิต คุณละถัมพะ) และฉาปนกิจศพนางรจิตจักรภณธ์ (เจือ คุณละถัมพะ) วันที่ 4
กันยายน 2510.

____. ไทยรบพม่า. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : คลังวิทยา, 2520.

____. นิทานโบราณคดี. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2540.

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์. จดหมายระยะทางไปพิษณุโลก. พระนคร : โรงพิมพ์
พระจันทร์, 2506.

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. บันทึกเรื่องการปกครองของไทยสมัยอยุธยา
และต้นรัตนโกสินทร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2549.

สรรคั วรอินทร์และคณะ. รายงานการวิจัยโครงการประเมินสถานภาพองค์ความรู้ จังหวัด
พิษณุโลก. พิษณุโลก : ศูนย์ข้อมูลท้องถิ่น สำนักวิจัย สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม, 2541.

สร้อยสวัสดิ์ อ๋องสกุล. ประวัติศาสตร์ล้านนา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์, 2552.

สังข์ พัฒโนทัย. พระเจ้าปราสาททอง. กรุงเทพฯ : ชูรสภาพระสุเมรุ, 2516.

สันติ เล็กสุขุม. ปรากฏและลายปูนปั้นประดับ วัดจุฬามณี พิษณุโลก. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและ
พัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2539.

- ____. ศิลปะสุโขทัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2549.
- ____. ศิลปะอยุธยา : งานช่างหลวงแห่งแผ่นดิน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2542.
- สายชล สัตยานุรักษ์. พุทธศาสนากับแนวคิดทางการเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (พ.ศ.2325-2352). กรุงเทพฯ : มติชน, 2546.
- สิลา วีระวงส์. สมหมาย เปรมจิตต์ (แปล). ประวัติศาสตร์ลาว. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มติชน, 2549.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. กรุงสุโขทัยมาจากไหน?. กรุงเทพฯ : มติชน, 2548.
- ____. การเมือง “อุบายมารยา” แบบมาคิอาเวลลี (MACCHIAVELLI) ของพระเจ้าปราสาททอง. กรุงเทพฯ : มติชน, 2549.
- ____. แคว้นสุโขทัย : รัฐในอุดมคติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มติชน, 2539.
- ____. ท้าวศรีสุดาจันทร์ “แม่หยั่วเมือง” ใครว่าหล่อนชั่ว?. กรุงเทพฯ : มติชน, 2540.
- ____. “พลังลาว” ชาวอีสานมาจากไหน?. กรุงเทพฯ : มติชน, 2549.
- ____. ศรีศรัทธา ขุนทัตถุโขทัย ผู้ถึงอาวธมุงพุทธภูมิ. กรุงเทพฯ : ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด, 2533.
- ____. สุโขทัยไม่ใช่ราชธานีแห่งแรกของไทย. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยา, 2526.
- ____. อยุธยา ยดยิ่งฟ้า ประวัติศาสตร์สังคมวัฒนธรรม กรุงศรีอยุธยา ว่าด้วยวิถีชีวิตไพร่ฟ้าข้าไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : กองทุนแบ่งปันเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณะ, 2552.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ (บรรณาธิการ). เครื่องปั้นดินเผาและเครื่องเคลือบกับการพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมของสยาม. กรุงเทพฯ : มติชน, 2550.
- ____. จักรพรรดิราช ที่พึ่งของมหาชนชาวสยาม. กรุงเทพฯ : สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว, 2550.
- ____. พระเมรุ ทำไม? มาจากไหน. กรุงเทพฯ : กองทุนเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณะ, 2551.
- ____. พระราชวังจันทน์ “วังพระนเรศวร” เมืองพิษณุโลก ที่ประสูติ ที่ประทับของสมเด็จพระนเรศวรฯ. กรุงเทพฯ : มติชน, 2546.
- ____. พลิกประวัติศาสตร์แคว้นสุโขทัย. กรุงเทพฯ : มติชน, 2540.
- สุชน ชามพูนท (บรรณาธิการ). พิษณุโลก โอหมบุรี เมืองพระพุทธชินราช. พิษณุโลก : ช.วิวัฒน์, 2513.
- สุดารา สุจฉายา. ประวัติศาสตร์สมัยธนบุรี. กรุงเทพฯ : สารคดี, 2550.
- สุดารา สุจฉายา (บรรณาธิการ). เลย. กรุงเทพฯ : สารคดี, 2539.

- สุเทพ สุนทรเกสัช. มานุษยวิทยากับประวัติศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.
 สุนิสา มั่นคง. โบราณคดีเขื่อนแควน้อยในพื้นที่โครงการเขื่อนแควน้อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
 อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก. กรุงเทพฯ : สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร, 2553.
- ____. วัจนารัตนโกสินทร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มติชน, 2545.
- สุนทร ชูตินทรานนท์. บุเรงนอง (กะยอติหนนรธา) กษัตริย์พม่าในโลกทัศน์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 4.
 กรุงเทพฯ : มติชน, 2550.
- ____. พม่ารบไทย : ว่าด้วยการสงครามระหว่างไทยกับพม่า. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : มติชน,
 2554.
- ____. พระสุพรรณกัลยา : จากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บริษัท
 ประชาชน จำกัด, 2542.
- ____. สงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2 พ.ศ.2510 ศึกษาจากพงศาวดารพม่าฉบับราชวงศ์
 ทองบอง. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : มติชน, 2552.
- สุนทร ชูตินทรานนท์ (บรรณาธิการ). พม่าอ่านไทย : ว่าด้วยประวัติศาสตร์และศิลปะไทยใน
 ทรศนะพม่า. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : มติชน, 2544.
- สุนทร ชูตินทรานนท์ และคณะ. ขาดินิยมในแบบเรียนไทย. กรุงเทพฯ : มติชน, 2552.
- สุภาภรณ์ จินตคามณีโรจน์. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคใต้ : ตระกูลผู้นำในพุทธศตวรรษที่ 24-25.
 กรุงเทพฯ : หมวดวิชาประวัติศาสตร์ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546.
- สุภาภรณ์ สงวนให้. เอกสารประกอบการเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1
 จังหวัดพิษณุโลก. พิษณุโลก : หมวดวิชาสังคมศึกษา โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี พิษณุโลก,
 2536.
- สุรพล นาถะพินธุ. รากเหง้าบรรพชนคนไทย : พัฒนาการทางวัฒนธรรมก่อนประวัติศาสตร์.
 กรุงเทพฯ : มติชน, 2550.
- สุรศักดิ์ ศรีสาอาง. ลำดับกษัตริย์ลาว. กรุงเทพฯ : สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
 กรมศิลปากร, 2545.
- แสวงไสม เกษมศรี, หม่อมราชวงศ์และวิมล พงศ์พิพัฒน์. ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์
 รัชกาลที่ 1 ถึง รัชกาลที่ 3 พ.ศ.2325-2394. กรุงเทพฯ : มิตรนราการพิมพ์, 2515.
- สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดพิษณุโลก. ตามรอยบรรพกษัตริย์ไทยใต้เบื้องพระยุคลบาทในเมือง
 พิษณุโลก. พิษณุโลก : รัตนสุวรรณการพิมพ์ 3, 2549.
- ____. โบราณสถาน โบราณวัตถุและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในเมือง พิษณุโลก. พิษณุโลก : รัตนสุวรรณการ
 พิมพ์ 3, 2553.

- สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร. รายงานเบื้องต้นการขุดค้นแหล่งโบราณคดีในพื้นที่ดำเนินงานโครงการเขื่อนแควน้อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก. กรุงเทพฯ : สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร, 2548.
- สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร. นำชมห้องจัดแสดงประวัติศาสตร์ชาติไทย พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2545.
- _____. แผนที่เมืองพิษณุโลก. กรุงเทพฯ : สมาพันธ์, 2543.
- สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี กรมศิลปากร. วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดราชบุรี. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2552.
- หลวงเชื้อชานาญเกษม. ตำนานเมืองพิษณุโลกและประวัติ “พระพุทธชินราช”. พิษณุโลก : ที่ระลึกงานนมัสการพระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร, 2502.
- หวน พิณรุฬพันธ์. เทียววัดชมวังเมืองพิษณุโลก. กรุงเทพฯ : สารคดี, 2546.
- _____. พิจารณาของเรา. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2520.
- _____. พิษณุโลกของเรา. พิษณุโลก : วิทยาลัยวิชาการศึกษา พิษณุโลก, 2514.
- _____. อุดมคติของเรา. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2521.
- หาญชัย สงวนให้. ประวัติศาสตร์เมืองพิษณุโลก. พิษณุโลก : สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม, 2541.
- อคิน รพีพัฒน์, หม่อมราชวงศ์. ปรกาศทอง สิริสุข, หม่อมราชวงศ์ และพรณี ฉัตรพลรักษ์ (แปล). สังคมไทยในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ.2325-2416. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.
- อมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา คูวินทร์พันธุ์ (บรรณาธิการ). ระบบอุปถัมภ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- อรพรรณ โกศลอนันตวงศ์ (บรรณาธิการ). รายงานผลการสัมมนาประวัติศาสตร์เมืองพิษณุโลก ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2525.
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. ประวัติศาสตร์เพื่อชุมชน : ทิศทางใหม่ของการศึกษาประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548.
- อัญชลี สุสายัณห์. ความเปลี่ยนแปลงของระบบไพร่และผลกระทบต่อสังคมไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2545.
- อานันท์ กาญจนพันธ์ และคณะ. แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม. เชียงใหม่ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2553.
- อุดม บุรณะเขตต์. ประวัติและปณิกะต่างๆ เกี่ยวกับเมืองพิษณุโลก. กรุงเทพฯ : สไต์ลด์ จัดพิมพ์เนื่องในงานฉาปนกิจศพสิริบุญ โญภิกขุ (บุญทิว บุรณะเขตต์), 2530.

แอนโทนี ริด. พงษ์ศรี เลอะวัฒน์นะ (แปล). เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคการค้า ค.ศ.1450-1680 เล่ม 1 ดินแดนใต้ลม. เชียงใหม่ : ซิลค์เวอร์ม, 2548.

____. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคการค้า ค.ศ.1450-1680 เล่ม 2 การขยายตัวและวิกฤติการณ์. เชียงใหม่ : ซิลค์เวอร์ม, 2548.

เอิบเปรม วัชรานุกร. มรดกใต้ท้องทะเลไทย. กรุงเทพฯ : มติชน, 2554.

ง. วารสารและบทความ

ขวัญเมือง จันทโรจณี. “หัวเมืองฝ่ายเหนือกับการสถาปนาราชวงศ์จักรี”. ใน วศิน ปัญญาวุธตระกูล (บรรณาธิการ). 35 ปีประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร รวมบทความวิชาการของคณาจารย์สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. พิษณุโลก : รัตนสุวรรณการพิมพ์ 3, 2547 : 57-75.

คมขำ ดีวงษา. “การค้าภายในของเมืองพระนครศรีอยุธยาในสมัยอยุธยาตอนปลาย”. เมืองโบราณ. 10(2). 2527 : 61-75.

คำจอง. “บ้านเมือง : ลักษณะเด่นของโครงสร้างสังคมไท”. ใน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพิเชฐ สายพันธ์ (บรรณาธิการ). ทฤษฎีบ้านเมือง ศาสตราจารย์คำจองกับการศึกษาชนชาติไท. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์, 2553 : 169-180.

จารึก วิไลแก้ว. “โบราณคดีภาคเหนือตอนล่าง”. ใน ปราณี วงศ์เทศ (บรรณาธิการ). สังคมและวัฒนธรรมในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2542 : 430-462.

จิราภรณ์ สถาปนาวรรณนะ. “เจ้าเมืองบางขลัง”. ใน องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองบางขลัง. ที่นี่...เมืองบางขลัง 2 (ปาฐกถารีย์แห่งกาลเวลา). สุโขทัย : บ้านช้างโฆษณาการพิมพ์, 2552 : 22-25.

____. “ประวัติศาสตร์เมืองชุมทาง กรณีศึกษาเมืองพิษณุโลก”. วารสารสมาคมประวัติศาสตร์ ฯ. 31. 2552 : 52-82.

____. “เมืองบริวารของพิษณุโลก”. ใน รายงานประชุมวิชาการ สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ครั้งที่ 1. พิษณุโลก : สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2549 : 10-14.

____. “รัฐในหมู่บ้านสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น”. ใน ราม วัชรประดิษฐ์ (บรรณาธิการ). รายงานประชุมวิชาการ สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ครั้งที่ 2. พิษณุโลก : สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2550 : 8-34.

จุฬิศพงค์ จุฬารัตน์. “การค้าช้างสมัยอยุธยา”. *ศิลปวัฒนธรรม*. 25(3). 2547 : 115-122.

_____. “ไขสุหร่ายกำจายกลั่น : น้ำกุหลาบเปอร์เซียในวัฒนธรรมชนชั้นสูงสยาม”. *วารสารไทยศึกษา*. 7(1). 2554 : 112-155.

เชิดศักดิ์ ตีรียาภิวัดน์. “ลำดับชั้นของชุมชนโบราณสมัยล้านนาในพื้นที่เชียงใหม่-ลำพูน ช่วงพุทธศตวรรษที่ 19-22”. *วารสารสังคมศาสตร์*. 21(1). 2552 : 45-90.

นคร พันธุ์ณรงค์ และรวมศักดิ์ ไชยโกมินทร์, พลตรี. “ข้อเสนอเกี่ยวกับรูปแบบและกำแพงเมืองพิษณุโลก : พิษณุโลกเป็นเมืองออกแต่จริงหรือไม่?”. *ศิลปวัฒนธรรม*. 6(3). 2528 : 42-48.

ณัฐภัทร จันทวิช. “ข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาตอนปลายและกรุงธนบุรีจากจดหมายเหตุจีน”. *ศิลปากร*. 24(2). 2523 : 9-33.

_____. “ข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาตอนปลายและกรุงธนบุรีจากจดหมายเหตุจีน”. *ศิลปากร*. 24(3). 2523 : 49-72.

ธีระวัฒน์ แสนคำ. “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : กรณีบ้านบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก”. ใน *รายงานประชุมวิชาการ สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ครั้งที่ 3*. พิษณุโลก : สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2551 : 42-53.

_____. “บางกระท่อม เขตลูกสี่ที่กำลังจะถูกเปิดเผย”. *เมืองโบราณ*. 37(2). 2554 : 38-42.

_____. “ประวัติศาสตร์โบราณคดีในกลุ่มน้ำบนเส้นทางโขง-น่านตอนล่าง”. *อารยธรรมศึกษาโขง-สาละวิน*. 2(2). 2554 : 117-130.

_____. “พญาแมน : เรื่องเล่าการปักปันเขตแดนพิชัย-พิษณุโลก”. *จดหมายเหตุมูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์*. 15(87). 2553 : 10-11.

_____. “เมืองฝาง : เมืองชุมทางการค้าและคมนาคมระหว่างรัฐ”. *เอกสารประกอบการบรรยายประวัติศาสตร์และอบรมยุวมัคคุเทศก์โรงเรียนวัดพระฝาง ตำบลผาจุก อำเภอมืองจังหวัดอุดรดิศดท์ ประจำปีการศึกษา 2553*.

_____. “ลุ่มน้ำปาก-ลุ่มน้ำตรอน : ประวัติศาสตร์โบราณคดีบนเส้นทางโขง-น่านตอนกลาง”. *อารยธรรมศึกษาโขง-สาละวิน*. 1(2). 2553 : 69-79.

นนทพร อยู่มั่งมี. “ไพร่หนีนายและกบฏไพร่ : การต่อต้านอำนาจรัฐของไพร่ในประวัติศาสตร์ไทย”. *ศิลปวัฒนธรรม*. 31(7). 2553 : 72-93.

- นิธิ เอียวศรีวงศ์. “ลักษณะการปกครองประเทศสยามแต่โบราณ : พื้นฐานทางเศรษฐกิจ”. ใน
ชาคริต ชุ่มวัฒนะ และอุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ (บรรณาธิการ). **สายธารแห่งความคิด**.
กรุงเทพฯ : คณะกรรมการจัดกิจกรรมทางวิชาการฉลองครบ 60 ปี อาจารย์คุณวรุณยุพา
สนิทวงศ์ ณ อุทยาน, 2532 : 25-45.
- ประโชติ สังขานุกิจ. “การขุดค้นเตาบ้านเตาไห”. **ศิลปากร**. 32(5). 2531 : 34-41.
- ปราณี แจ่มขุนเทียน. “ชุมชนโบราณเมืองนครไทย : การวิจัยและข้อสรุปเบื้องต้น”. **ศิลป-
วัฒนธรรม**. 21(7). 2543 : 120-123.
- ปราณี สัมกล้า. “ภูมิศาสตร์ชุมชนแพน”. **เมืองโบราณ**. 25(4). 2542 : 88-98.
- ปาริชาติ วิลาวรรณ. “การส่งของป่าเพื่อเป็นสินค้าออกในสมัยกรุงศรีอยุธยา”. **เมืองโบราณ**. 10(2).
2527 : 77-84.
- _____. “การส่งของป่าเพื่อเป็นสินค้าออกในสมัยกรุงศรีอยุธยา”. **เมืองโบราณ**. 10(3). 2527 : 83-103.
- พวงทอง รุ่งสวัสดิทรัพย์ ภาวัครพันธ์. “เส้นทางการค้าสองฝั่งโขงกับการฟื้นฟูอาณาจักร
เจ้าพระยา”. ใน ธเนศ วงศ์ยานนาวา (บรรณาธิการ). **จักรวาลวิทยา : บทความเพื่อเป็น
เกียรติแก่นิธิ เอียวศรีวงศ์**. กรุงเทพฯ : มติชน, 2549 : 80-117.
- พิพัฒน์ ไทยอารี. “พระมหากษัตริย์สุโขทัยกับการดูแลกิจกรรมทางเศรษฐกิจ : บริบทของรัฐวิสาห-
กิจไทยในอดีต”. **วารสารสังคมศาสตร์**. 36(1). 2548 : 58-84.
- มุขิตา ณรงค์ชัย. “เขาสมอแครง เขาศักดิ์สิทธิ์ในจังหวัดพิษณุโลก”. **เมืองโบราณ**. 25(3). 2542 : 42-
48.
- ไมเคิล ไรท. “ยุคมืดหรือช่องว่างในประวัติศาสตร์สยาม ‘A Dark Age’, or Gap in Siamese History
ภาคที่ 5 หลักฐานในจารึกหลักที่ 2”. **ศิลปวัฒนธรรม**. 28(3). 2550 : 161-169.
- _____. “หลวงพ่อกษัตริย์ทศาคังอีกแล้ว!”. ใน **ฝรั่งคลั่งสยาม**. กรุงเทพฯ : มติชน, 2541 : 51-62.
- รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง. “ศาสนาและการเมืองที่วัดจุฬามณี จังหวัดพิษณุโลก : คำอธิบายเพิ่มเติมใน
หน้าประวัติศาสตร์”. **ศิลปวัฒนธรรม**. 26(1). 2547 : 140-144.
- วรางคณา นิพัทธ์สุขกิจ. “การปฏิรูประบบการเมืองการปกครองภายใต้บริบททางการค้าสมัยอยุธยา
ตอนต้น”. **วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร**. 27(3). 2550 : 68-103.
- _____. “ประวัติศาสตร์ปลายสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี : ปัญหาการแย่งชิงอำนาจ”. **วารสาร
ประวัติศาสตร์**. 2551 : 19-38.
- วราภรณ์ เรืองศรี. “การค้าของรัฐดินแดนตอนใน : ตรวจสอบความคิดเรื่องรัฐจารีตและความสำคัญ
ของการค้า”. **วารสารสังคมศาสตร์**. 21(2). 2552 : 37-57.
- วัลย์ลักษณ์ ทรงศิริ. “ชุมชนผู้ผลิตเหล็กต้นน้ำแม่ลำพัน”. **เมืองโบราณ**. 23(1). 2540 : 9-25.

- วิลาสวงศ์ พงศบุตร และวุฒิชัย มูลศิลป์. “ลำดับพระมหากษัตริย์ไทย”. ใน สารานุกรมไทย
สำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฉบับเสริมการเรียนรู้ เล่ม 3. กรุงเทพฯ : โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์
ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2548 : 7-91.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. “การสิ้นสุดลงของระบบการปกครองปักษ์ใต้ฝ่ายเหนือ”. ใน วินัย พงศ์ศรีเพียร
(บรรณาธิการ). ความยกย่องของประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการชำระ
ประวัติศาสตร์ไทย, 2539 : 257-263.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. “การค้าโบราณ”. เมืองโบราณ. 10(2). 2527 : 5-6.
- ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์. “หลวงพระบางในจักรวาลวิทยาแบบรัฐจารีต : พื้นที่พิธีกรรมและกระบวนการ
กลายเป็นราชธานีของราชอาณาจักรลาวล้านช้าง”. วารสารอารยธรรมศึกษาโขง-สาละวิน.
1(2). 2553 : 43-68.
- สมชาย เดือนเพ็ญ. “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองบางขลัง สุโขทัย”. วารสารสมาคมประวัติศาสตร์ ฯ.
31. 2552 : 82-102.
- สุนทร ชุตินทรานนท์. “ความขัดแย้งทางการเมืองภายในของผู้นำสุโขทัย”. เอกสารประกอบการ
ประชุมสัมมนาของสมาคมประวัติศาสตร์เรื่อง “เวทีความรู้ประวัติศาสตร์ปัจจุบัน : ความ
เป็นมาของคนไทย” ณ ศูนย์สารนิเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 30-31 มกราคม 2525.
- สามารถ มิ่งอ่อน. “หลวงพ่อกิน (โกลนพระพุทธรูปหินทรายสมัยลพบุรี) ที่วัดกลางศรีพุทธาราม
เมืองนครไทย สร้างยังไม่เสร็จจริงหรือ?”. ใน ชีระวัฒน์ แสนคำ (บรรณาธิการ). อาจารย์-
บูชา รวมบทความในงานเสวนาวิชาการกลุ่มประวัติศาสตร์สองข้างทาง. พิษณุโลก : รัตน
สุวรรณการพิมพ์ 3, 2552 : 78-83.
- สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ. “เศรษฐกิจสมัยอยุธยา พ.ศ.2112-2310 : เศรษฐกิจแบบไม่ทำเองใช้เอง”.
เมืองโบราณ. 31(1). 2548 : 68-90.
- อานันท์ กาญจนพันธ์. “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในมิติทางวัฒนธรรม” ใน ความคิดทางประวัติ-
ศาสตร์และศาสตร์ของวิถีคิด : รวมบทความทางประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์,
2543 : 106-131.
- เอบเปรม วัชรางกูร. “การขุดค้นตรวจสอบโบราณสถาน “พระราชวังจันทน์” ใน โรงเรียนพิษณุโลก
พิทยาคม จังหวัดพิษณุโลก”. ศิลปากร. 35(6). 2535 : 22-47.

จ. รายงาน

รัชนี้ ศรีภูธร. รูปแบบวิหารสมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยาที่อุกพบในเขต อ.เมือง จ.พิษณุโลก.

เชียงใหม่ : ภาควิชาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544.

____. รูปแบบอุโบสถและวิหาร ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. เชียงใหม่ : ภาควิชาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544.

ศศิภาภรณ์ พัชราภา. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตำบลปากโทก. พิษณุโลก : สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2551.

ฉ. วิทยานิพนธ์

เกษวดี พุทธภูมิพิทักษ์. ความเป็นจีนตามนิยามของผู้มีเชื้อสายจีนในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.

ขวัญเมือง จันทโรจณี. ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของหัวเมืองฝ่ายเหนือในสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น (พ.ศ.2325-2394). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

คมเนตร ญาณโสภณ. อำนาจท้องถิ่นแบบจารีตและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองท้องถิ่นในยุคเทศบาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.

นพดล อินทับทิม. พระพุทธรูปหมวดพระพุทธรูปชินราช : แนวทางการศึกษาและจัดกลุ่มรูปแบบ. สารนิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554.

นฤมล วัฒนพานิช. ระบบเทศบาลกับผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจมณฑลพิษณุโลก (พ.ศ.2437-2476). วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2526.

นันทยา สว่างวุฒิชรรม. การควบคุมกำลังคนในสมัยรัตนโกสินทร์ก่อนการจัดการเกณฑ์ทหาร (พ.ศ.2325-2448). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

- บุญรอด แก้วกันหา. การเก็บส่วยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ.2325-2411). วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2518.
- ปรมาภรณ์ เซาวนปรีชา. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งน้ำกับชุมชนสุโขทัย. วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2529.
- ประภัสสร ศรีมุก. บทบาททางด้านเศรษฐกิจของเมืองพิษณุโลกในสมัยรัตนโกสินทร์ระหว่าง พ.ศ.
2325-2437. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2534.
- ภูเดช แสนสา. เมืองล่อง : ความผันแปรของเมืองขนาดเล็กในด้านนาจากรัฐจารีตถึงปัจจุบัน.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่, 2552.
- ภูวดล ทรงประเสริฐ. นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย (พ.ศ.2475-2500).
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2519.
- รำภี กุลสมบูรณ์. ประวัติบรรดาศักดิ์ขุนนางไทยและข้อเสนอแนะในการลงนามบรรดาศักดิ์ใน
รายชื่อผู้แต่งและหัวเรื่อง. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515.
- วราภรณ์ ทินานนท์. การค้าสำเภาของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.
- วราวุธ ศรีโสภาค. การศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกลุ่มชุมชนโบราณที่มีคู-คันดินล้อมรอบใน
บริเวณเมืองพะเยา. สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชาโบราณคดี คณะ
โบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2533.
- ศิริวรรณ น้อยเมือง. การปกครองมณฑลพิษณุโลกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์ บัณฑิต-
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2520.
- สงบ ส่งเมือง. ความสัมพันธ์ระหว่างราชธานีกับหัวเมืองนครศรีธรรมราชในสมัยกรุงธนบุรีและ
สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-
วิโรฒ, 2518.

ช. หนังสือภาษาต่างประเทศ

- Charnvit Kasetsiri. **The Rise of Ayudhya: a history of Siam in the fourteenth and fifteenth centuries.** Kuala Lumpur : Oxford University Press, 1976
- Dawn F. Rooney. **Ancient Sukhothai: Thailand's Cultural Heritage.** Bangkok : River Books, 2008.
- Georges Condominas. **From Lawa to Mon, from Saa to Thai Historical and anthropological of Southeast Asian social spaces.** Canberra : Dep. Of Anthropology, Reseach School of pacifics Studias, Australian Nations University, 1990.
- Michael Aung-Thwin. **Pagan: the origins of modern Burma.** Honolulu : University of Hawaii Press, 1985.
- O.W. Wolters. **History, Culture, and Region in Southeast Asian Perspectives.** Singapore : Institiute of Souteast Asian Studies. 1982.
- Richard B. Davis. **Muang Metaphysics: A Study of Northern Thai Myth and Ritual.** Bangkok : Pandora, 1984.
- Santanee Phasuk and Philip Stott. **ROYAL SIAMESE MAPS: War and Trade in Nineteenth Century Thailand.** Bangkok : River Books, 2004.

ณ. การสัมภาษณ์

- นายสุข กัญหา อายุ 79 ปี. บ้านเลขที่ 48 หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก. สัมภาษณ์วันที่ 18 พฤศจิกายน 2550.
- นางลูกคิด นกเถื่อน อายุ 60 ปี. บ้านเลขที่ 89 หมู่ที่ 2 ตำบลศรีภิรมย์ อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก. สัมภาษณ์วันที่ 6 มีนาคม 2553.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ตัวอย่างเอกสารประเภทจดหมายเหตุ เรื่องโปรดเกล้าฯ ให้ถอดพระยาพิศณุโลกย์ พระไชยบุรม ปลดออกจากที่

สารตรา เจ้าพระยาจักรีศรีอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราชเจ้าคณะกรุงเทพมหานครพร้อมด้วยพระราชาคณะผู้ใหญ่ของเมืองพิศณุโลกย์ ด้วยมีพระบรมราชโองการบารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ดำรัสเหนือเกล้าฯ ตั้งว่า พระแก้วอาษาท้าวเพี้ยกรมการเมืองด่านทราย 21 คน เข้าชื่อกันทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวาย กล่าวโทษพระยาพิศณุโลกย์ พระไชยบุรมปลดพระมหาดไทยหลวงเมือง หลวงบุรีรองเมือง หลวงจันทราเทพ หลวงอนุรักษ์ภูมินทร์ หลวงนรินทรเสนี หลวงพิทักษ์ราชมนตรี หมื่นจันทบาล หมื่นพิไชยฉบบ 1 จินแพะ นายเนตทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวายกล่าวโทษ พระยาพิศณุโลกย์ พระไชยบุรม หลวงไชยยศ หลวงประชาบาล หลวงสุภาวดี พระมหาดไทย หลวงโกษา หลวงจันทร หลวงอนุรักษ์ภูมินทร์ หลวงเทพเสนา หมื่นจันทบาล ขุนหิรัญ นายขำ นายคุ้ม นายเผือก อ้ายจี้ผู้คุมฉบบ 1 นายบุญ ขุนปรมูลสมบัติทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวาย กล่าวโทษพระยาพิศณุโลกย์ พระไชยบุรมปลด หลวงนรินทร หลวงกลาง ขุนหิรัญ หมื่นจันทบาล นายสินเสมียร นายเผือกผู้คุมฉบบ 1 เปนเนื้อความหลายข้อ ได้ทรงทอดพระเนตรเรื่องราวฎีกาพระแก้วอาษา จินแพะ นายบุญ ทราบฝ่าละอองฯ แล้ว จึงทรงพระราชดำริที่ว่าพระยาพิศณุโลกย์ พระไชยบุรมปลด ก็ทรงพระมหากรุณาชุบเลี้ยงให้ขึ้นมารักษาบ้านเมืองเพื่อจะได้ทำนุบำรุงราษฎรให้อยู่เย็นเปนสุขชั้ มีความเจริญแก่บ้านเมืองต่อไป พระยาพิศณุโลกย์ พระไชยบุรมปลดประพฤติกัการไม่เปนยุติธรรม ให้เจ้าเมืองท้าวเพี้ยเมืองขึ้นแลราษฎรทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวายกล่าวโทษ ข้อความที่โจทก์กล่าวหาเป็นการกดขี่คุมเหงลงเอาเงินทองของแขงแรงคล้ายๆ กันทุกเรื่อง เหนเปนความจริงดัง โจทก์กล่าวหา จะให้พระยาพิศณุโลกย์พระไชยบุรมว่าราชการบ้านเมืองต่อไปไม่ได้ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ถอดพระยาพิศณุโลกย์ พระไชยบุรมปลดออกจากที่พระราชทานฎีกาพระแก้วอาษา จินแพะ นายบุญ ให้พระศรีสุริยภักดีเจ้ากรมพระตำรวจสนมทหารร้ายเปนตระลาการ เกาะใต้ตัวนายอิมไชยบุรมจำไว้ ณ กรุงเทพฯ เรียกประกันหลวงบุรีรองเมือง หมื่นจันทบาลไว้แล้ว แต่นายพุมพิศณุโลกย์กรมการเมืองคนมีชื่อที่ต้องในเรื่องราวฎีกายังไม่ได้

ตัวนั้นต้องที่จะเอาตัวลงไปให้ตระลาการพิจารณาข้อความให้พร้อมกัน ณ กรุงเทพฯ จึงโปรดเกล้าฯ
 ให้นายจัตภักคินายเวรกรมพระตำรวจสมทหารทร้ายเป็นข้าหลวงเชิญท้องตราขึ้นมาให้หลวงวัง
 หลวงนา หลวงพิพิธ หลวงทรงสัจจา ส่งตัวนายพุ่มพิศณุโลกย์ พระมหาดไทย หลวงเมือง หลวง
 จันทราเทพ หลวงอนุรักษภูมินทร์ หลวงนรินทรเสณี หลวงพิทักษ์ราชมนตรี หลวงไชยยศ หลวง
 ประชาบาล หลวงสุภาวดี หลวงโกษา หลวงเทพเสนา หลวงกลาง ขุนหิรัญ หมื่นพิไชย นายสิน
 เสมียร นายจำ นายคุ้ม นายเผือก อ้ายจี่ผู้คุม ให้แก่ข้าหลวงผู้เชิญตราคุมลงไป ณ กรุงเทพฯ โดย
 เรว ถ้าแลผู้มีชื่อซึ่งมีตรามาให้ส่งหลบหนีไม่ภบตัว ก็ให้เกาะเอาบุตรภรรยาบ่าวทาสซึ่งอยู่ ณ เรือน
 มาเป็นจ่านำแทนตัวส่งให้ข้าหลวงผู้เชิญตรา 2 3 คนให้จงได้ แลให้ข้าหลวงผู้เชิญตราว่ากล่าวเอาตัว
 ผู้มีชื่อตามมีมาในท้องตราแต่เท่านี้ ห้ามอย่าให้เกาะกุมผู้มีชื่ออื่นนอกท้องตราว่ากล่าว ลงเอา
 พัสตุทองเงินกระทำให้ผิดด้วยพระราชกำหนดกฎหมายแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้เป็นอันขาด สารตรา
 ณ วันศุกร์ ขึ้น 11 ค่ำ เดือน 9 ปีมเมียจัตวาศก 1244

ที่มา : กช., ร. 5 มร.5 รล-มท/21 เลขที่ 37 เมืองพิศณุโลกย์ โปรดเกล้าฯให้ถอดพระยา-
 พิศณุโลกย์ พระไชยบุรณ ปลัดออกจากที่ จ.ศ.1244 (พ.ศ.2425)

ภาคผนวก ข

ตัวอย่างเอกสารประเภทจดหมายเหตุ เรื่องตั้งพระเทพผลูเปนพระยาพิศณุโลกาธิบดี ผู้ว่าราชการเมืองพิศณุโลกย

สารตรา เจ้าพระยาจักรีศรีอริยวงศาคตสมุหนายกอัครมหาเสนาธิบดีอภัยพิริยปรากรมภาหุ มาถึงพระจรงรณฤทธิ หลวงเมือง หลวงวังกรมการเมืองพิศณุโลกย ด้วยพระบาทสมเด็จพระปรมมิตรมหาจุฬาลงกรณ์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการบารพระบัญชาลุลสุรสิงหนาดคำหรัคเหนือเกล้าฯ สั่งว่า มีผู้เปนโจทยทำฎีกาจุลเกล้าฯ ถวายเกล้าว่า โทษพระยาพิศณุโลกย เปน ความอุกฉกรรหลายราย โปรดเกล้าฯ ใหม่มีตระลาการชำระถอดนายพุ่มพิศณุโลกยออกจากที่เจ้าเมืองแล้ว ที่พระยาพิศณุโลกยยังว่างอยู่ และเมืองพิศณุโลกยก็เปนเมืองเอกมีเมืองขึ้นมากราชการสำหรับเมืองก็มี ทั้งคคิความของราษฎรและโจรผู้ร้ายก็ชุกชุม จะให้ที่เจ้าเมืองผู้ใหญ่ชายว่างอยู่นั้น ไม่ได้ ทรงพระราชดำริเห็นว่าพระเทพผลูเจ้ากรมกองตระเวรซ้ายในกรมพระนครบาลเป็นคนเทือกเถาชาติภูมิ ได้ทำราชการมาช้านามมีสติปัญญารอบรู้ขนบธรรมเนียมกิจราชการ สมควรจะเป็นผู้สำเร็จราชการเมืองพิศณุโลกยบังคับบัญชากิจราชการบ้านเมืองได้ จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระราชทานนามสัญญาบัตรประทับพระราชลัญจการณตั้งพระเทพผลูเจ้ากรมกองตระเวรซ้ายเปนที่พระยาพิศณุโลกาธิบดีศรีสุระสุนทรอุดรนครเกษตราบุรีรักษอรรคมหาสยามาธิราชภักคือภัยพิริยปรากรมภาหุ ผู้สำเร็จราชการเมืองพิศณุโลกย ถือศักดินา 10000 ไร่ ให้พระราชทานถาดหมากทองคำสำหรับหนึ่ง คนโทหลังทองคำสำหรับหนึ่ง ประคำทองคำ 108 เม็ดสายหนึ่ง กระบี่บังทอง 5 บั้งเล่มหนึ่ง สัปทนปีศดูแดงคันหนึ่ง ผ้าม่วงเงินหนึ่ง เสื้อเข็มขบาริวที่หนึ่ง แพรขาวห่มเพลาะหนึ่ง ผ้าสร่านวิลาศหนึ่ง เปนเครื่องยศบันดาศักคิขึ้นมabungกับบัญชากิจราชการบ้านเมือง ดัษสินสำเร็จกิจศุกทุกข์ของอาณาประชาราษฎรในเมืองพิศณุโลกย และเมืองขึ้นพร้อมด้วยกรมการผู้ใหญ่ผู้น้อย สืบไป ให้พระจรงรณฤทธิกรมการผู้ใหญ่ผู้น้อยในเมืองพิศณุโลกย และเจ้าเมืองกรมการเมืองขึ้นฟังบังคับบัญชาพระยาพิศณุโลกาธิบดีผู้ใหญ่แต่ซึ่งชอบด้วยราชการตามพระกำหนดคคคหมายขนบธรรมเนียมสำหรับบ้านเมืองสืบๆ มาแต่ก่อน จงประเนบประเนอมพร้อมมูลกันตั้งใจทำราชการฉลองพระเดชพระคุณ โดยความกตัญญูซื่อสัตยสุจริตจงรักษภักคิต่อราชการแผ่นดิน อย่ามี

ความรังเกียจถือเปรียบแก่งแย่งกันให้เสียดราชการบ้านเมืองไปแต่อย่างใดอย่างหนึ่งได้ ประการหนึ่งให้พระยาพิศณุโลกาธิปัตย์มีความเมตตากรุณาโอบอ้อมหนุนบำรุงพระหลวงขุนหมื่นกรมการไพร่บ้านพลเมืองลูกค้ำพานิชให้ได้ทั้งบ้านเรือนท่ามาค้าขายอยู่เย็นเป็นสุข ให้บ้านเมืองบริบูรณ์มั่งคั่งขึ้นกว่าแต่ก่อน ถ้าราษฎรจะมีคดีความมาฟ้องร้องซึ่งกันและกันด้วยข้อความประการใด พระยาพิศณุโลกาธิปัตย์ประทับฟ้อง ส่งให้กรมการผู้ใดเป็นตระลาการพิจารณา ก็ให้พระยาพิศณุโลกาธิปัตย์ตรวจตราดูแลเอาใจใส่ตักเตือนตระลาการให้เร่งชำระว่ากล่าวคดีความของราษฎรโดยยุติธรรม อย่ามีความลำเอียงเข้าด้วยฝ่ายโจทพฝ่ายจำเลยกลบเกลื่อนข้อความของราษฎรให้ค้างช้า คิดหาผลประโยชน์เหน็บแนมจ้างสินบลทำให้ราษฎรได้รับความยากแค้นเดือดร้อนแต่อย่างหนึ่งอย่างใดได้เป็นอันขาด ถ้ามีราชการทัพศึกสงครามมาติดพันปลายเขตแดนพระราชอาณาเขตทางใด ก็ให้พระยาพิศณุโลกาธิปัตย์รีบแต่งกรมการไปสืบสำรวจข้อราชการมาให้ถ้วนถี่ ถ้าเห็นว่าการศึกษาสงครามติดพันมาหนักแน่นควรจะเกณฑ์ไพร่เครื่องศาสตราวุธยกไปช่วยป้องกันรักษาพระราชอาณาเขตไว้ประการใด ก็ให้เร่งรีบยกไพร่พนกองทัพไปช่วยป้องกันให้ทันทั่วถึง อย่าให้เสียเขตบ้านเมืองไปแก่ข้าศึกได้เป็นอันขาด ถ้าถึงเทศกาลพระราชพิธีตรุษสาทก็ให้พระยาพิศณุโลกาธิปัตย์พร้อมด้วยกรมการผู้ใหญ่ผู้น้อยและเจ้าเมืองกรมการเมืองขึ้น ณ พระอารามที่ประชุมจำเภาะพระภักตร์พระพุทธิเจ้าพระธรรมเจ้าพระสงฆ์เจ้า บ่ายหน้ากราบถวายบังคมต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รับพระราชทานน้ำพระพิพัฒน์สัจจาปีละสองครั้งตามอย่างธรรมเนียมจทุกปีสืบไป อนึ่งฝิ่นจีนรับทำภาษีซื้อขายกันตามพวกจีน คนที่เป็นไทลาวห้ามไม่ให้ซื้อฝิ่นขายฝิ่นสูบฝิ่นความแจ่มอยู่ในพระราชบัญญัติซึ่งโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมขึ้นมาไว้สำหรับเมืองแต่ก่อนแล้วให้พระยาพิศณุโลกาธิปัตย์กำชับห้ามปรามบุตรภรรยาเสมียนทนายบ่าวทาสและกรมการไพร่บ้านพลเมือง อย่าให้คบหาพากันซื้อขายฝิ่นสูบฝิ่นและเปนโจรผู้ร้ายกระทำผิดด้วยพระราชกำหนดกฎหมายห้ามปรามเก่าใหม่แต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ และพระบรมราโชวาทสำหรับที่พระยาพิศณุโลกาธิปัตย์นั้นได้เขียนขึ้นกระดาษประทับตราพระราชสีห์ขึ้นมาด้วยฉบับหนึ่งความแจ่มอยู่แล้วให้พระยาพิศณุโลกาธิปัตย์ หมั่นอ่านดูพระบรมราโชวาทให้เจนปากเจนใจจำไว้จงทุกข้อจะได้บังคับการบ้านเมืองให้ถูกต้องตามแบบอย่าง แล้วให้อ่านให้กรมการฟังจะได้ปฏิบัติประพฤดีให้ถูกต้องตามพระบรมราโชวาทสืบไป อหนึ่งเลขทนายสมทาสตั้งตัวพระเทพผลผู้เปนที่พระยาพิศณุโลกาธิปัตย์ ขึ้นมาครั้งนี้เป็นคนจำหน่ายทนายตายสี่ที่การสามรวม 7 สมทาส 3 บุตรศักสาม 3 รวม 6 รวม 13 คน คนคงทนาย 11 คน สม 14 คน ทาส 48 คน รวม 73 คน รวม 86 คน ได้ให้เจ้าพนักงานกรมพระสัศตากรุงเทพฯ โอนบาญชีเลขสมตั้งตัวพระยาพิศณุโลกาธิปัตย์ขึ้นมารับราชการอยู่ ณ เมืองพิศณุโลกย์แล้วให้หลวงสัศตากรกรมการเมืองพิศณุโลกย์บวกบาญชีเลขตั้งตัวพระยาพิศณุ-

โลกาธิปไตยไว้ใช้ราชการ ณ เมืองพิศณุโลกย์ต่อไป สารตรามา ณ วันจันทร์ ขึ้น 4 ค่ำ เดือน 4 ปีมเมีย
จัตวาศกศักราช 1244

ที่มา : กชช., ร. 5 มร.5 รล-มท/22 เลขที่ 99 เมืองพิศณุโลกย์ ตั้งพระเทพผลฐเป็นพระยาพิศณุ-
โลกาธิปไตยผู้ว่าราชการเมืองพิศณุโลกย์ จ.ศ.1244 (พ.ศ.2425).

ประวัติผู้เขียน

- ชื่อ - สกุล** นายธีระวัฒน์ แสนคำ
- วัน เดือน ปี เกิด** 16 พฤษภาคม 2530
- ประวัติการศึกษา**
- สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านภูพระโนนผั๊กหวาน จังหวัดหนองบัวลำภู ปีการศึกษา 2544
 - สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอุดรพัฒนการ จังหวัดอุดรธานี ปีการศึกษา 2547
 - สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีการศึกษา 2551
 - สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีการศึกษา 2552
- ทุนการศึกษา** ได้รับทุนการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา จากท่านผู้หญิงวรุณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ปี 2554
- ประสบการณ์**
- ผู้ช่วยวิจัยโครงการวิจัยเอกสารประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการเสด็จประพาสมณฑลฝ่ายเหนือของรัชกาลที่ 5 พ.ศ.2444 (ร.ศ.120) ปี 2550
 - ผู้ช่วยวิจัยโครงการวิจัยเอกสารประวัติศาสตร์เรื่องเที่ยวเมืองพระร่วง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อครั้งดำรงพระยศสยามมกุฎราชกุมาร พ.ศ. 2450 ปี 2551
 - ผู้ช่วยวิจัยโครงการสืบค้นวัฒนธรรมลุ่มน้ำน่าน จังหวัดพิษณุโลก ปี 2552
 - หัวหน้าผู้วิจัยโครงการศึกษาสภาพและความสำคัญของคลองพิง จังหวัดพิษณุโลก ปี 2552

- นักเขียนประจำคอลัมน์ “ประวัติศาสตร์สองฝั่งโขง” ในวารสาร สารมิตรภาพไทย-ลาว ของศูนย์ข้อมูลลาว มหาวิทยาลัยขอนแก่น (เริ่มเขียนครั้งแรกในวารสารปีที่ 18 ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน 2554)

ผลงานการศึกษาวิจัย

- “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : กรณีบ้านบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัด พิษณุโลก”. ใน รายงานประชุมวิชาการ สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ครั้งที่ 3. พิษณุโลก : สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย นเรศวร, 2551.

- “ศาสนบรรพตภู่น้อย อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู”. ใน ธีระวัฒน์ แสนคำ (บรรณาธิการ). อาจารย์บุษยา : รวมบทความในงาน เสวนาวิชาการกลุ่มประวัติศาสตร์สองข้างทาง จัดพิมพ์เนื่องในโอกาส รศ. ดร. จิราภรณ์ สถาปนาวรรณนะ เจริญอายุวัฒนมงคล 60 ปี. พิษณุโลก : รัตนสุวรรณการพิมพ์ 3, 2552.

- “กลองมโหระทึก : ภาพสะท้อนเส้นทางโขง-สาละวิน ยุคแรก”. ใน วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร. ปีที่ 1 ฉบับ ที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2553.

- “ชุมชนโบราณวังพระธาตุ ต.ด่านช้าง อ.นากลาง จ.หนองบัวลำภู”. ใน วารสารเมืองโบราณ. ปีที่ 36 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม 2553.

- “2 ข้อมูลกับที่มาพญาปาด”. ใน นิตยสารศิลปวัฒนธรรม. ปีที่ 31 ฉบับที่ 11 กันยายน 2553.

- “ลุ่มน้ำปาด-ลุ่มน้ำตรอน : ประวัติศาสตร์โบราณคดีบนเส้นทางโขง- น่านตอนกลาง”. ใน วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัย นเรศวร. ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2553.

- “การเมืองและศาสนา : การขยายอิทธิพลของกรุงสุโขทัยสู่เมืองในกลุ่มน้ำ ปิงเขตจังหวัดกำแพงเพชร”. ใน วารสารพิภด คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2553.

- เมืองโบราณนครชุมและศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบล นครชุม วัดพระบรมธาตุ พระอารามหลวง จังหวัดกำแพงเพชร. กำแพงเพชร : เจริญการพิมพ์, 2553.

